

การรักษาและผ่อนคลายความเครียดที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาเนื้อหาของการไม่พึงคนเมืองในกลุ่มคนไทยในชุมชนที่ยากจน" นี้ เท่าที่ได้สำรวจมาแล้ว ปรากฏว่ารายจ่ายไม่มีน้ำใจทำให้การวิจัยเรื่องนี้ยาก่อน ดังนั้นในการศึกษาวรรณกรรม ญี่ปุ่นจึงศึกษาจากเอกสารทางพุทธศาสนา และเอกสารการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการไม่พึงคนเมือง

การไม่พึงคนเมือง ย่อมมีสาเหตุจากความเชื่อบางประการของมนุษย์ นั่งเงง โดยเฉพาะความเชื่อของมนุษย์ที่เกิดจากความไม่รู้ ที่พุทธศาสนาเรียกว่า "อวิชชา" เมื่อมนุษย์ได้ประสบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบางครั้ง เช่น พายุหกน้ำด้วย แผ่นดินถล่ม เป็นตน ก็เกิดความคิดว่า สภาพที่เกิดขึ้น เช่นนี้ จะคงมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีอำนาจลึกลับอยู่เบื้องหลังอย่างแน่นอน จึงทำให้เกิดปรัชญาภาระขึ้นมา

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงพยายามแสวงหาที่พึง โดยการสร้างสิ่งที่คนคิดว่า จะเป็นที่พึงของคนได้ เช่น สร้างศาลพระภูมิเจ้าที่ สร้างคุณฝี เป็นต้น สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เกิดมาจากความเชื่อว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถคุ้มครองป้องกัน อันตรายแก่คน และครอบครัวได้

ความเชื่อว่าเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา เป็นสาเหตุ ทำให้เกิดการกระทำต่าง ๆ มีทั้งค่านิยมและค่านิยม ที่มีทั้งประโยชน์และโทษ ความเชื่อที่มีผลกระทบบวกบวก เป็นความเชื่อที่มีประโยชน์ ส่วนความเชื่อที่

ปราศจากปัญญา เป็นความเชื่อที่มีไทย เพราะเป็นอันตรายต่อตน เองและส่วนรวม

หัวหนะที่เกี่ยวกับความเชื่อ

“ ไม่ผิด Harrington ถ้าเรียกความเชื่อไว้ทาง ๆ กัน ซึ่งมีรายละเอียดก็คงไปนี้ ”

เต็มยิ่ง พัฒรังษี (2524, 30 – 35) ไกด์ตัวถึงความเชื่อของมนุษย์
คัณฑ์

1. ความเชื่อถือธรรมชาติ (Naturalism) คือความเชื่อถือ
ธรรมชาติรอบ ๆ ตัวของมนุษย์ เช่น ความมืด ความสว่าง ความหนาว
ความอุ่น ความชื้น ฯลฯ ที่มนุษย์ได้เห็นได้สัมผัส เกิดความรู้สึกจากความ
เคลื่อนไหวของธรรมชาติเหล่านั้น ความรู้สึกบางครั้งเป็นสุข บางครั้งเป็นทุกข์
เป็นสาเหตุทำให้บุญบุคคลว่า ธรรมชาติเหล่านั้นล้วนแต่มีวิญญาณ สิงค์ก์สิทธิ์
มั่นคงในเกิดขึ้น จึงพากันกราบไหว้ เทียนสร้างวิญญาณ

2. ความเชื่อถือสังเทวตา (Animism) คือความเชื่อว่า ใจกลับ
ว่า ความมืด ความสว่าง ความอุ่น ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีวิญญาณมีสังเทวตา
มีอ่อนน้อมกับความเชื่อในการบันดาลให้เกิดการบันดาลให้เกิดความทุกข์ ความ
สุข แกมนุษย์ไป จึงพากันกราบไหว้ เทียนสร้างวิญญาณ (spirit)

3. ความเชื่อและนับถือบุชาบรรพบุรุษ (Ancestor worship) คือ
ความเชื่อว่า วิญญาณของบรรพบุรุษไม่เคยหายไปไหน มนุษย์ตายแล้วไม่สูญ มนุษย์
มีความวิญญาณเหลืออยู่ ความวิญญาณจะคงอยู่และความทุกข์สุขของลูกหลานอยู่เสมอ
จึงพากันสร้างสถานที่ขอของวิญญาณในรูป塑像และรูปแบบบอน ๆ ทั้งนี้เพื่อ
ความผาสุกของคนเองและครอบครัว

4. ความเชื่อว่ามีเทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) คือเชื่อว่า เทพเจ้าในจักรวาลมีหลายองค์ บางพากดื่อว่า พระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าสูงสุด บางพากดื่อว่า พากพ่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด แต่บางพากดื่อว่า พระเจ้าเป็นเทพเจ้าสูงสุดกว่าเทพใด

5. ความเชื่อว่าเทพเจ้าองค์เดียว (Monotheism) คือเชื่อว่า ในโลกนี้มีเทพเจ้าอยู่เพียงองค์เดียว พระองค์เป็นผู้สร้างสิ่งทั้งหลาย พระองค์เป็นมหาเทพ ทรงมีอำนาจยิ่งใหญ่ จะมีคนคลื่นสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นไปตามความประสงค์ของพระองค์ได้

6. ความไม่เชื่อดือเทพเจ้าองค์ใด (Atheism) คือมีความเชื่อว่า การที่มนุษย์มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ไม่ยอมชี้ช่องบัญญักษ์กับอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น และไม่สามารถพิสูจน์ได้ เป็นคำศัพด์ของความคิดที่มีเหตุผล ละความมงาย

สรุปหัวข้อที่ ๗ ก็มีทัศนะคล้ายคลึงกันกับทัศนะของ เศรีษะ พันธุ์รังษี เช่น :-

ภิญโญ จิตธรรม (2522, 2) กล่าวว่า "ความกลัวและความไม่รู้ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ ความเชื่อเป็นเหตุให้เกิดศาสนา แม้ในปัจจุบัน วิทยาศาสตร์ เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่บุญยังมีพุทธกรรมแสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ คงจะเห็นใจจากพุทธกรรมที่แสดงออกในชีวิตประจำวันของมนุษย์"

เสาวลักษณ์ อันันตศานต์ (2528, 74) กล่าวว่า "ความเชื่อของมนุษย์ มี 2 อย่าง คือ (1) ความเชื่อธรรมชาติ (Belief) เช่น ความเชื่อเรื่องนรกร สวรรค์ เทวค่า ฝี ฯลฯ (2) ความเชื่อในทางไสยศาสตร์ (Superstition) เช่น ความเชื่อเรื่องความโชคชะตา ฯลฯ"

มลี พยอมยงค์ (2526, 121) กล่าวว่า "ความเชื่อมี 2 อย่าง คือ (1) ความเชื่อที่เกิดจากความคิดที่เป็นพ妄ธรรม (2) ความเชื่อที่เกิดจาก

การสร้างสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม"

ส่วนรับความเชื่อของชาวต่างประเทศนั้น ไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นชาวต่างประเทศ ได้ให้ศึกษาไว้ ดังนี้

เพาเวอร์ เมกเกอร์ (Powdermaker , 1955 , 28) พบว่า "ชาวมอลลีวูด ยึดมั่นกับความคิดแบบเชื่อโหคลางพิเศษ โดยมีผู้ผลิตภาพยนตร์กลุ่มนี้ที่ได้รับผลสำเร็จจากการเขียนบทภาพยนตร์ 203 หน้า ไม่มีความเชื่อว่า หมายเลขอั้งกล่าว เป็นหมายเลขที่ให้โชคมาสู่พากคน ถึงแต่นั้นมา เมื่อจะสร้างภาพยนตร์ เรื่องไก่ตาม จะคงล้วงสร้างภาพยนตร์ 203 หน้าทุกเรื่อง"

สันเดอร์มัน (Vermon , 1962 , 63) ได้ศึกษาว่า ความเชื่อแบบความอุดม มี 5 แบบ คือ

1. ความอุดมเพื่อเลียนแบบ (Homopathic or Imitative Magic) ได้แก่ ความอุดมที่เชื่อว่า สิ่งที่เหมือนกันบ่อมผลิตสิ่งที่เหมือนกัน และการปฏิบัติการบางอย่างที่เคลื่อนไหว ช่วยทำให้เกิดวัตถุประสงค์ที่นาประданา เช่น ความเชื่อของชาวไฮดา (Haida) เชื่อว่า คนที่สามารถทำให้ลมพัดไปในทิศทางที่ต้องการได้ โดยการถักเส้าที่ถอดไปตามน้ำให้ตรงขั้นมาที่หาดรายแล้วจุดไฟไว้ในฐานคนนี้ กด้านหนึ่ง เพื่อว่าท่อนไม้จะโคลนลง เมื่อผูกกับคนในที่ดูกลมพัด และเวลาสามีไปส่องกรรม ภาระจะจะสามารถดูดซับให้สามีมีชัยชนะในส่องกรรมได้ โดยที่นั้นแก่เชาครู แล้วเสียงสร้างทำเป็นลมตัวลงทับเด็ก โดยคิดว่าเด็กเป็นทาส สามีจะมีชัยชนะจับตัวศัตรูได้

2. ความอุดมเพื่อให้เกิดซ้ำ (Repetitive Magic) ได้แก่ ความอุดมที่ปฏิบัติค่าน เทคุการณ์ที่สังเกตเห็นว่า ได้เกิดขึ้นในขณะเดียวกันหรือคำเนินไปตามแบบเดียวกันก็ยังคงคำเนินไปตามแบบเดียวกันอยู่ เช่น นายพราวนผู้ซึ่งกำลังประสบความล้มเหลวในการล่าสัตว์ เขาจึงกลับไปยังลอดเลื่อนแล้วเริ่ม

กินหมาแมม ขณะที่เข้าเดินกลับบ้านพร้อมกับมีกระดูกหมอยืนในมือ แล้วเขาก็พบ
แมวน้ำแล้วตามมาได้ เขายื่นว่า ความส่าเร็จนี้เกิดขึ้นได้ เพราะกระดูกหมอยืน^{น้ำ}
และหลังจากนั้นก็มักจะถือกระดูกหมูยอมทุกครั้งที่ออกไปล่าสัตว์

3. คติอาคมเพื่อการต่อเนื่อง (Contagious Magic) ได้แก่
คติอาคอมที่ปฏิบัติตามความเชื่อว่า สิ่งที่เคยอยู่ด้วยกันแล้วจะคงอยู่ด้วยกัน^{น้ำ}
ชั่วนิจนิรันดร์ และจะเมื่อพิสูจน์แล้วกัน แม้จะถูกพรางจากกันไปก็ตาม เช่น
เส้นผม เดิมเมื่อ ป้อมมีความสัมพันธ์กับร่างกาย แม้ว่าภายหลังจะถูกตัดออก
จากร่างกายก็ตาม หรือทรัพย์สมบัติส่วนตัวของบุคคล แม้จะสูญหายก็ยังมีความ
สัมพันธ์กันอยู่

4. คติอาคอมเพื่อให้เกิดกำลังใจ (Power of Will Magic)
คือความเชื่อแบบปิโรจานาชาพลังจิต ใช้การเพ่งสماชิเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใด
อย่างหนึ่ง เช่น บุคคลผู้รังเกียจศัตรูอย่างมาก อาจใช้พลังจิตเพ่งสماชิทำลาย
ศัตรูได้

5. คติอาคอมแบบห้ามหรือลบ (Tuba or Negative Magic)
ได้แก่ความเชื่อในลัทธิคนรูจัก และถือการหลีกเลี่ยง เช่น ความเชื่อของชน
เผ่าซีเลเบส (Celebes) คือเชื่อว่า สามีของภรรยาที่ตั้งครรภ์จะได้รับการ
ห้ามปราบไม่ให้แห้งชักสามาชิกภายในห้องที่ภรรยาตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน เพราะการห้า
มันนั้น อาจจะทำให้ภรรยาของเขากลอดคลุกลำบาก

นอกจากนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับเลข 13 เช่น เฮอร์ซ (Hertz, 1960, 100) พยายា "โรงแรนในตะวันตก น้อยที่เดียวมักจะมีการหลีกเลี่ยง
การมีชั้นที่ 13 เพราะเชื่อว่า เลข 13 เป็นเลขอัปมงคล"

หลักฐานเกี่ยวกับความเชื่อในเลข 13 นี้ ปรากฏอยู่ใน
Encyclopedi Americana (1924, 781 - 782) ว่า "สาเหตุที่ชาว

พระวันตกเชื่อว่า เลข 13 เป็นเลขอับมงคลนั้น เนื่องมาจากพระเยซู ไก่กล่าวคำหนีพระในศาสนายิวอย่างรุนแรง และไก่ทำการสอนขัคแบงกับบัญญคิชของไม่เสส เมื่อมีคนเป็นจำนวนมา้นับถือพระเยซู พระบิว็อกะพื้อขาวว่า พระเยซู ไก่ของสุมกำลังเพื่อทำการยกต่อ โรมัน และทั้งคน เป็นกษัตริย์ของพากยิว คณะกรรมการทางศาสนาได้ออกให้โรมันลงหาราibleฉบับพระเยซู โดยสาวกองค์หนึ่งชื่อว่า บุคคล (Judas) เป็นสาวกองค์ที่ 12 ของพระเยซู เป็นผู้นำจับ และรับเอาสินบนไป 30 แผ่น ก่อนแต่งตัณน้ำสาวกทั้ง 12 องค์ ไก่รับประทานอาหารร่วม โภคภัณ และพระเยซูเป็นคนที่ 13 อาหารมื้อนั้น เป็นอาหารมื้อสุดท้ายของพระเยซู (Last Supper) และพระเยซูไก่ศักดิ์สาวกผู้นั้นว่า เป็นผู้ทรยศ ในที่สุดเหคุราบก์เกิดขึ้นแก่พระเยซู เรื่องนี้จึงเป็นมูลเหตุที่ชาวพระวันตกเชื่อว่า เลข 13 เป็นเลขอับมงคล"

เมื่อวิเคราะห์ดูขอ�述ความทัศน์ เกี่ยวกับความเชื่อถ้วนกล่าวแล้ว ทำให้ทราบว่าความเชื่อของมนุษย์ คือมีตั้งแต่สมัยก่อนโบราณ และความเชื่อของมนุษย์ถ้วนกล่าว เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดจากอวิชชา คือ ความไม่รู้ ไก่แก่ ความไม่รู้ เหตุผล ความไม่เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลาย ความไม่เข้าใจบัญชาชีวิต และที่มาของบัญชาชีวิต รวมทั้งไม่เข้าใจแนวทางที่จะแก้บัญชาชีวินน์ให้ ตลอดถึงความไม่เข้าใจเหคุผลทางภูมิศาสตร์ ภารاثาศาสตร์ ชีววิทยา และธรรมชาติฯ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่น ความเชื่อในศาลพระภูมิเจ้าที่ ความเชื่อในหมอนอยอาบุ 3 ขวนว่า เป็นหมอเทวดา และความเชื่อในเวทมนต์คถาอาคม เป็นตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้ว เกิดจากอวิชชา คือความไม่รู้ (Ignorance) อวิชชาปักคุณบัญญาของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้ตนประสบความสุขได้ จึงพากันกราบไหว้และบูชา เป็นประจำ

2. เกิดจากความกลัว คือกลัวในสิ่งที่ตนไม่รู้ เช่น กลัวอำนาจ กลัวความทุกข์และความตาย เมื่อความกลัว เกิดขึ้น มุขย์จึงพากันกราบไหว้บูชาแสดงความจงรักภักดี ทำพิธีสังเวยก่อกรรมชาติทั้งหลาย ถอยความหวังในเกิดความสำเร็จตามความปรารถนาของตน

3. เกิดจากความจงรักภักดี คือการให้ความไว้วางใจในสิ่งที่ตน เชื่อและเดื่องในสิ่ว่า สิ่งนั้นสามารถอยู่บาระโภชณ์ให้แก่ตนได้ เช่น ความเชื่อในฝีทางนางใน หรือความเชื่อในพระเจ้า เป็นตน

4. เกิดจากอิทธิพลของบุคคลสำคัญ เช่น การบูชาบรรพบุรุษภายในครอบครัว หรือการบูชาวีรบูรุษในประวัติศาสตร์ เช่น พระนเรศวรมหาราช ประธานเหมา เโจตุ้ง เป็นตน

5. เกิดจากลักษณะเมือง ความเชื่อในลักษณะ เมืองมีอิทธิพลแพร่หลายในหมู่ประชาชน บางลักษณะกันทำให้ประชาชนหอคหิ้งศานาคี หันมาบังตือลักษณะ เมืองเป็นศาสนายাতร์สังคมและชาติ เช่น ลักษณะมนวัณส์ เป็นตน

6. เกิดจากปัญญา คือความเชื่อที่เกิดจากความคิดของมุขย์ที่ ประกอบด้วยเหตุผล การที่มุขย์นั้นถือสิ่งที่มีเหตุผลนั้น นับว่า เป็นวิริฒนาการชั้นสูงแห่งศรัทธาของมุขย์ ในความเชื่อแบบนี้มุขย์จะ เห็นพอดี เอง และแสวงหาเหตุผลจากประสบการณ์ของตน โดยไม่ เชื่อในอำนาจของเทพเจ้าฯ เป็นผู้มีค่าลดลงทุกอย่างໄก ศាសนาที่สอนในตน เชื่อมั่นในเหตุผลนั้นจะไม่เน้นอำนาจลึกลับซึ่งของเทพเจ้า แต่จะสอนว่ามุขย์จะดวงพันความทุกข์ความเพียรของตน เอง และสั่งสอนสิ่งที่เป็นสัจธรรม มีเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ เช่น พุทธศาสนา เป็นตน

ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ทางพุทธศาสนาเรียกว่า "ญาณลัมปุตต์ ศรัทธา" คือความเชื่อที่เกิดจากความรู้เหตุผล ความรู้ชัดทุกข์ ความรู้จักทาง

ทั่วทุกชั้นความเชื่อในชนนี้ เป็นความเชื่อที่มุขย์โภคิษติปัญญาของคน เอง
พิจารณาความคิดของ ทรงทดสอบและปฏิบัติความคิดของ คน เอง เมื่อเห็นผลก็แล้วจึงเชื่อว่า
สิ่งที่เราปฏิบัติมานั้น เป็นสัจธรรม ไม่ยอมทำตนให้ขึ้นอยู่กับอำนาจเจ้าลีกับ หรือ
อำนาจของผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ (Supreme Being)

ความเชื่อทางที่ปรากฏในคำสอนของพุทธศาสนา

พุทธจนที่แสดงถึงหลักสร้างชาติ คือความเชื่อทางที่ปรากฏในคำสอน
ของพุทธศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

ขณะที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากรากไปถึงเกสบุคคินิกมของชาวกาลาม ใน
แคว้นโกศล ชาวกาลามได้ยินกิตติศพ์ของพระองค์ จึงพาคนไปฟื้น เสด็จอาการ
ทาง ๆ กัน เนื่องจากยังไม่เคยมีถือกันมาก่อน และไกทูลตามมา

"พระองค์เจริญ มีสมณพราหมณพากหันนั่งมาสูง เกสบุคคินิกม หานเหลานนั้น
แสดงเชิญชวนชาวทะ (ลัทธิ) ของคนเห่านั้น แต่ยอมกระหนบกระเที่ยบ กฎหมาย พุก
กคาวะฝ่ายอื่น ซักจุ่งไม่ให้เชื่อ สมณพราหมณอีกพากหันนั่งมาสูง เกสบุคคินิกม หาน
เหลานนั้นแสดงเชิญชวนชาวทะของคนเห่านั้น ยอมกระหนบกระเที่ยบ กฎหมาย พุก ก
คาวะฝ่ายอื่น ซักจุ่งไม่ให้เชื่อ พราหมณะองค์มีความเคลื่อนไหวลงสูงสูง บรรดา
สมณพราหมณเหลานั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ?"

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

"การแสดงชนหงหลาย เป็นการสมควรที่หันหงหลายจะเคลื่อนไหวลง
สมควรที่จะแสดงสัญญา ความเคลื่อนไหวลงสูงสูงของพากหัน เกิดขึ้นในฐานะกาลามชน
หันหงหลายอย่าเชื่อถือ (1) โดยการพังคานกันมา (อนุสสรฯ) (2) อย่าเชื่อ
ถือโดยถือสืบ ๆ กันมา (ปรัมปรา) (3) อย่าเชื่อถือโดยการเล่าลือ (อิศกิรา)
(4) อย่าเชื่อถือโดยการอ้างคำรา (ปีฎกสัมปทาน) (5) อย่าเชื่อถือโดยการ

นึกເກາເຂົາເອງ (ຕັດກະ) (6) ອຍໍາເຫຼືອດີໂລ ໂຄຍກາຣຄາຄະນ (ນຍະ)

(7) ອຍໍາເຫຼືອດີໂລ ໂຄຍຄືກ່ຽວຂ້ອງຄາມແນວເທິງພດ (ອາການປ່ວງຕົກກະ) (8) ອຍໍາເຫຼືອດີໂລ ໂຄຍຂອບໃຈວ່າດູກກອງຄາມລັທິນຮ້ອທິງຊີ້ອງຄນ (ທິງສຸນສົມພານັກຂັ້ນຕີ)

(9) ອຍໍາເຫຼືອດີໂລ ໂຄຍຜູ້ພູກວາຈະເຫຼືອໄກ (ກັບພຽງປາ) (10) ອຍໍາເຫຼືອດີໂລ ດີວ່າທ່ານສມະນະນີ້ເປັນຄຽງຂອງເຮົາ (ສມ ໂນ ຄຽງຕີ)

ກາລານີ້ນໍ້າ ເນື້ອໃຈທ່ານຮູ້ກວຍຄນເອງວ່າ ຜຣມເຫດນີ້ເປັນຄຸສລ
ຜຣມເຫດນີ້ມີໂທ ຜຣມເຫດນີ້ວິຫຼຸ້ນທີ່ເຕີຍນ ຜຣມເຫດນີ້ໄຄຣຍືດີອປັນຍົກ
ດູກດວນແລວ ຈະເປັນໄປເພື່ອນີ້ໃຫ້ປະໂໄຍຊນເກືອງລູ ເພື່ອຄວາມທຸກໆ ເນື້ອນ້າທ່ານທັງໝາຍ
ພຶກລະເສີຍ ທາດາ ເນື້ອໃຈທ່ານທັງໝາຍຮູ້ກວຍຄນເອງວ່າ ຜຣມເຫດນີ້ເປັນຄຸສລ
ຜຣມເຫດນີ້ໄມ້ໂທ ຜຣມເຫດນີ້ວິຫຼຸ້ນສຣ ເສຣີຢູ່ ຜຣມເຫດນີ້ກວຍຍືດີອປັນຍົກ
ດູກດວນແລວ ຈະເປັນໄປເພື່ອປະໂໄຍຊນເກືອງລູ ເພື່ອຄວາມສຸຂ ເນື້ອນ້າທ່ານທັງໝາຍ
ພຶກດີອປັນຍົກມຳເພື່ອຜຣມເຫດນັ້ນອູ້" (ກາລານສູກ ອັງຄຸຕຣນິກາຍ ຕິກນິນາຕ)

ໃນກາລີ້ນໍ້າ ໃຫ້ພັ້ນຍັງໃນຮູ້ໄນ້ເຂົາໃຈ ແລະຍັງໃນມີຄວາມເຫຼືອໃນເຮືອງໃກ ຖ
ກີ່ໃນທຮງຊັກຈຸງໃຫ້ເຫຼືອ ເປັນແຕທຮງສອນໃຫ້ພິຈານພາກຕົລິນເອາຄາມເທິງພດທີ່ເຂາເຫັນ
ໄກຄວຍຄນເອງ ເຊັ່ນ ໃນເຮືອງຄວາມເຫຼືອທ່າງຈະຍົກຜຣມເກີ່ວກັບຊາຍຕີ້ໜ້າ ກົມ
ຂອງຄວາມໃນຄອນທ້າຍຂອງສູກ ເກີ່ວກັນນັ້ນວ່າ

"ກາລານີ້ນໍ້າ ອອຍສາວກັນ ຜົນມີຈີກປາສຈາກເວຣອຍ່າງນີ້ ມີຈີກ
ປາສຈາກຄວາມເບີຍຄເປີຍນ້ອຍ່າງນີ້ ມີຈີກໄນ້ເສຣາມອອຍ່າງນີ້ ມີຈີກບຣັສຸທີ່ອຍ່າງນີ້
ຍອມໄດ້ປະສົບຄວາມອົບອຸນໃຈດິຈິ່ງ 4 ປະກາດ ທີ່ (1) ດາປຣ ໂລກມືຈົງ ພລວິນາກ
ຂອງກຣມທີ່ທ່າໄວ້ສໍາວັນມືຈົງ ກາຣທີ່ວ່າ ເນື້ອເຮາແຕກກາຍທ່າລາຍຂັ້ນໂປ່ແລວ ຈະ
ເຂົ້າດິຈິ່ສຸກຄືໂລກສວຽກ ກົມຍ້ອມເປັນສິ່ງທີ່ເປັນໄປໄກ (2) ດາປຣ ໂລກໃນມີ ພລວິນາກ
ຂອງກຣມທີ່ທ່າໄວ້ສໍາວັນມືຈົງ ເຮົາກີ່ກຣອງຄນອູ້ໂຄຍໃນມີທຸກໆ ໄນມີເວຣ ໄນມີ
ຄວາມເບີຍຄເປີຍນ ເປັນສຸຂອູ້ແກ່ໃນຊາຍຕີ້ໜ້ານີ້ແລວ (3) ກົດາເນື້ອຄນທຳຄວາມສ້າ
ກົມເປັນອັນທ່າໃຫ້ຮ ເຮັມໄສໄຄຄືກາຮ້າວ້າຮ້າຍຄອິກຮ ທີ່ໃຫ້ທຸກໆຈັກນາດູກຕອງເຮົາຜູ້

มีให้ทำบากกรรมเดา (4) ก็ถ้า เนื่องหน้าความชั่ว กินเช่นๆ จึงเป็นอันทำไป
ในการดีนี้ เรา ก็มองเห็นคนเป็นผู้รับสุขทั้งสองคน"

เที่ยวกับความเชื่อในทางพุทธศาสนา ไม่มีทรงคุณวุฒิในทางพุทธศาสนา
หลายทาน ได้ให้สอนไว้ทาง ๔ กัณฑ์นี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชริญญาณ โกรส (2511, 140)
ทรงกล่าวไว้ว่า "ความเชื่อหรือสัตชาติของพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

- (1) กัมลัทธา เชื่อในกรรม คือ เชื่อในกฎแห่งการท่าตีก็ ทำชั่วไปชั่ว
- (2) วิปากัลลชา เชื่อในผลของกรรม คือ เชื่อว่าทุกคนใน娑婆โลกนี้ อดีต
หรือบรรพชิต ทางธรรมอธิบายไว้ไม่ว่าคือชั่ว ปอมไครั้นผลแห่งกรรมนั้น
- (3) กัมเสสภัตตาลัทธา ความเชื่อว่า สกุลบุคลมีกรรมเป็นของตน ประกอบกรรม
ได้ไว้ กรรมนั้นยอมสันอง ทำบุญด้วยตนเอง ปอมเพราหม่องเอง ไม่ทำบุญด้วย
ตนเอง ปอมบุญสักวิธีด้วยตนเอง (4) ตถาคตโพธิลัทธา ความเชื่อในการตรัสรู้
ของพระพุทธเจ้า คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้า เป็นบุตรสรูป เอง โภบชุม เป็นผู้ทรงคุณพุทธ
ความจริงอันประเสริฐ เป็นบรมครูของโลก เป็นยปะภาคพุทธศาสนา ทรงนำ
ลัทธิธรรมมาเผยแพร่แก่ชาวโลก พระพุทธองค์ เป็นผู้ทรงไว้ชั้งพระบัญญาคุณ พระ
บาริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ"

พุทธศาสนา (2524, 64 – 67) ได้กล่าวถึงความเชื่อของ
พุทธมานะ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
ชริญญาณ โกรส ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว ณ ช่างคนนั้น และพุทธศาสนา มีความเรื่อง
ความเชื่อเพิ่มเติมมากขึ้น ทำให้มองเห็นภาพพิจน์แห่งความเชื่อในพุทธศาสนา
ซึ่งเจนยังชั้น

ความเชื่อของพุทธมานะ ตามที่กล่าวของพุทธศาสนา มีรายละเอียด

1. เซื่อ โภคทรงกอ เทคุผล และความความเป็นอยู่ในอนาคตแห่งเทคโนโลยี พุทธนามจะถือว่า การ เชื่อแบบง่าย เป็นสิ่งที่อันอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นจุดรวมแห่งการนับถือของพุทธนามจะนั้น เป็นอย่างไรและคำแนะนำไปตามหลักแห่งการใช้เทคโนโลยี จึงเป็นผู้ก้าวต่อความหมายของโลก

2. เชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรม พระองค์เองมาเป็นเวลาเพียงพอ จนสามารถบรรลุธรรมพิเศษภายในพระองค์เอง และทรงรู้ทั้งในมนุษย์มีความสะอาด สวยงาม สงบนิ่ง ใจจริง พระธรรมที่พระองค์ได้ทรงบรรลุนั้นเอง ทำให้พระองค์ได้มีนามว่า "พระพุทธเจ้า"

3. เชื่อว่า พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลุและนำสอนนั้น คือ ความจริงอันถูกต้องสิ่งทั้งปวง อันมีอำนาจที่จะบันดาลสิ่งทั้งปวงให้เป็นไปตามกฎหมาย และโดยเฉพาะที่มีความนุ่มนวลมากที่สุด คือ กฎความจริงที่รู้แล้วชี้งำนารถทำให้พ้นจากทุกข้อบากบังสันเชิง

4. เชื่อว่า พระสังฆ คือ บรรดานุชนห์มีโชคดี มีโอกาสก่อนในคราวในการไถ่ให้ปฏิบัติและได้รับผลของการปฏิบัติธรรมพ้นจากทุกปัจจัยภายนอก โดยการแนะนำของพระพุทธเจ้า พระสังฆจึงเป็นผู้ควรได้รับความนับถือ และเป็นที่ปรึกษาที่ดีที่สุด ไม่ใช่บุคคลใดๆ ก็ตามเป็นพระสังฆที่แท้จริงได้ ไม่ว่าชายหรือหญิง บรรพชิตหรือชาวราษฎร เด็กหรือผู้ใหญ่ แม้กระทั่งเด็ก คน เป็นพระสังฆโดยการประพฤติและการบรรลุธรรมที่มีอยู่ในตัวเขา ไม่ใช่เป็นพระสังฆเพราการเข้าพิธีหรือการเสกเป่า

5. เชื่อว่า โลกนี้ไม่มีบุคคลใดสร้างหรือเคยมีคืนที่เป็นไป หากแต่เป็นสิ่งหมุนเวียนไปเองตามกฎของสังฆารธรรม คือ กฎธรรมชาติอันประจำอยู่ในส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลก มันเป็นกฎธรรมชาติ หากแต่ว่ามีบางสิ่งบางอย่างอยู่ลึกลับบื้นทึบบนประภพ และมหัศจรรย์ พอก็จะทำให้คนบางคนบางพวกหลงไปว่า มีผู้วิเศษคนใดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างสิ่งต่างๆ เมื่อมนุษย์เรามีความรู้เท่าทัน

ตามความเป็นไปของสิ่งเหล่านี้โดยมากเพียงใด ก็สามารถปรับปรุงคนเองให้ได้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นหรือยกันไปด้วยความพยายามเพียงนั้น ไม่ต้องมีคัมภีร์ซึ่งอาจว่าสัมมาจากสวรรค์ คงมีแค่คัมภีร์ที่คนผู้เชื่อถึงธรรมแล้ว รู้เห็นอย่างไรก็บอกไปอย่างนั้น จนผู้อ่อนสามารถเข้าถึงธรรมอย่างเดียวกันก็พอแล้ว เราเรียกคนเหล่านั้นว่า "พระพุทธเจ้าแห่งหลาย"

6. เช่นว่า มนุษย์แต่ละคนล้วนแล้วแต่มีกรรมหรือการกระทำของคนเอง เป็นเครื่องอำนวยความสุขและความทุกข์ แล้วพวกเขาก็ทำอย่างไรในขณะที่แล้วมา ทุกคนมีกรรมเป็นของคน เป็นเครื่องปรุ่งแต่งตัวเอง มังคบความเป็นไปของตัวเอง โดยเกิดชาติ จนกล่าวไว้ว่า "เรา มีกรรมนั้นแหละ เป็นของตัวเราเอง" ถ้าเขาอยากมีหรืออยากอยู่ในโลกทั้งดงน เขาก็ต้องทำกรรมดีโดยส่วนเดียว ถ้าเขาเบื่อต่อการเป็นอยู่ในโลกทุก ๆ แบบ เขาต้องรีบทำให้ใจของเขางดงามพอดีจะไม่ห้ออะไร ๆ ใน เป็นกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาได้และอยู่เนื้อกรรมโดยประการทั้งปวง ผู้ที่ทำกรรมชั่วได้ก็คงได้รับโทษหรือมีคันท่าคืนที่สมควรแก่กัน เสียก่อน จึงจะพ้นจากการชั่วนั้น เวนเสียแค่เขาก็ทำกรรมดีไม่นำอีกทางหนึ่งถึงกับช่วยให้เขามีจิตใจสูง พนอานาจของธรรมไปเสียก่อนที่มันจะใหญ่ไป

7. เช่นว่า ตัวแห่งของศรัทธานั้น คือตัวการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายแห่งความจริง จนได้รับผลของการกระทำเป็นความสะอาด สวยงาม และความสงบเจริญ หากใช้เป็นเพียงคัมภีร์หรือคำสั่งสอน หรือการสั่งครองห้องบัน วิ่งวนและกราบบังสรวงไม่ พุทธนามจะมีศรัทธาของคน ๆ อยู่ที่ กาย วาจา และใจ อันสะอาดของคนเอง ความสะอาด ความสวยงาม และความสงบนี้ คือ ความหมายอันแท้จริงของคำว่า "พระพุทธ พระธรรม พระสัมมา" เป็นองค์เดียวกัน พุทธนามจะจึงทำให้ช่องคนในบัลกังลงไปที่ "ความสะอาด ความสวยงาม และความสงบ" เท่านั้น

อีกท่านหนึ่งคือ สุชีโวภิกขุ (2494, 12 – 17) ได้กล่าวถึงความเชื่อ

ในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ชั่งคล้ายคลึงกับทัศนะของพุทธทาสภิกขุ และโภคเนน
ถึงหลักความเชื่อที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ชั่งมีรายละเอียดคงนี้

๑. พิชิตศาสสนสอนไม่ให้เชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม คังพุทธพจน์ที่ว่า
“ประ โยชน์ยอมล่วง เลย คน เช ล า ย น ร ว ถ อก ย บ า น อย ประ โยชน์ เป็นฤกษ์ของ
ประ โยชน์ ควรหันหล่ายจักหัวใจ” (ชาครก เอกนิบท อังคุตกรนิภัย)

2. พุทธศาสนาสอนไม่ให้เชื่อในเรื่อง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ คังพหดพจน์ที่ว่า "คนพาลมีกรรมค่า (ชั่ว) แม้ไปปลุกแม่น้ำพาหุก แม่น้ำอธิกา แม่น้ำคยา แม่น้ำสุนทริกา สรัสสกี ปยะคะ และแม่น้ำพาหุมที่ เป็นนิจ ก็ไม่บริสุทธิ์ แม่น้ำเหล่านั้นจักทำอะไรได้ เพราะแม่น้ำไม่พึงท่านรชนัญมีเวร ท้ากรรมหยาบช้า มีนาปกรณ์ให้หมดได้เลย ผู้คุณ (มนกคลุกษ์ในเดือนมีนาคม) อุโนสต (การจำศีล ตามระยะเวลาที่กำหนด) และวัตร (ความประพฤติ) ยอมสำเร็จแกณบริสุทธิ์ มีความสะอาดทุกเมื่อ ถูกอนพระนาม ท่านจะอาบันดาในพระธรรมวนิยนี้ จงทำ ความเกย์มิให้สกปรกหักหลาຍ ถ้าท่านไม่กล่าวเท็จ ไม่เบียดเบียนสตัว ไม่ถือเอารสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ มีความเชื่อถือในเหตุผล ไม่กระหน่ำ ท่านหักหลาຍจะไป แม่น้ำคยาท่านไม่ แม่น้ำคุณของท่านก็เป็นน้ำที่มาจากแม่น้ำคยาแล้ว" (วัดคุณปัมสุก นราธิวาส)

3. พุทธศาสนาสอนให้เห็นในเรื่องกรรม ถึงพุทธพจน์ที่ว่า "บุคคล
ไม่ได้เป็นคนด้อย คนดี เพราะชาติ หากเป็นพระกรรม ก็การกระทำ บุคคล
เป็นชាវนา เป็นศิลปิน เป็นพ่อค้า เป็นโจร เป็นทหาร เป็นนักช่วยยัญ เป็นพระ-
ราชา ก็เพราะการกระทำ โลกเป็นไปตามกรรม หมส์ตัว เป็นไปพระกรรม
ส์ตัวหัง Bradley พนอยู่ที่กรรม เมื่อนลิมส์ลักษ์ครัตที่แลนไปอยู่นั้น"
(วาสุเมธุกร มัชณินิกาย มัชณินบลลกาสก)

นอกจากนี้แล้ว พุทธศาสนาอังกฤษเน้นศรัทธาว่า เป็นทรัพย์อันปราศริฐ์ ศรัทธานี้เป็นทรัพย์อันปราศริฐ์ เรียกว่า "อริยทรัพย์" ดังพหกพจน์ที่ว่า

“สัทชาธนัง สีลธนัง หิริ โอคตปปิยัง ชนัง
สุคธนัญ จ, จา ໂຄ จ, ບໍ່ມູນາ ເວ ສັດມັງ ຂນັງ
ບັສສ ເວຄາ ຂນາ ອັດດີ ອັດດີຢາ ປຸຣີສັສລວ
ອທລິໂທຕີ ຕັງ ອາຫຸ ອ ໂມ່ນັງ ພັສສ ຂົວຕັງ”

“ທຣັພຍ໌ເຈັດປະກາຮ ແຫດນີ້ ຄືວ ທຣັພຍ໌ ຂຶ່ອສຽກທ້າ
ທຣັພຍ໌ຂຶ່ອສີລ ທຣັພຍ໌ຂຶ່ອහີຣີ ໂອຄຕັປປະ ທຣັພຍ໌ຂຶ່ອ
ພໜສູຖາ ກາຮ ເລີ່ຍສລະ ແລະບໍ່ມູນາ ເປັນທຣັພຍ໌ຂອ້ທີ່
ເຈັດ ມືອຍຸກ໌ນໍ້າງີ້ງໝາຍຄນໃກກົການ ນັກປະກາຊູ້ທັງໝາຍ
ກລາວວາ ມີຜົນຍາການ ເຊິ່ງໃຈ ແລະມີ້ວິກໃນສູງເປົາ”
(ອັງຄຸດການນິກາຍ ສັດກົມົນາກ)

ນະນັນ ເນື່ອວິເຄຣະທຸ່ອມໝລີ່ທີ່ເກີຍວັກບົກວານ ເຊື່ອໃນພຸທ່າສະນາຈາກ
ພຸທ່າການື່ກ ແລະຈາກທັນະຂອງຜູ້ທຣັກຄຸມວຸ້ມີໃນທາງພຸທ່າສະນາດັ່ງກົດລາວແລ້ວ ແສດງ
ໃຫ້ເຫັນວ່າ ພຸທ່າສະນາສອນໄນ້ໃຫ້ເຂົ້ອຍາງມານຍ ຮີ່ອນອມໃຈ ເຊື່ອ (ອົງໂມກຊ
ສັທ້າ) ແກສອນໃຫ້ເຂົ້ອຍາງນີ້ເຫຼຸດ (ຢູ່າມລົມປຸ່ມຸກຄສັທ້າ) ຄືວ ເຊື່ອເພຣະກາຮ
ພິຈາລະນາດ້ວຍຈິຈິຈິ ແລະບໍ່ມູນາຂອງຄນ ເອງ ແລະເຊື່ອເພຣະໄກປປະບົດຈາກກາຮ
ປົງປົກຕານຄວາມເຂື້ອນນັ້ນແລ້ວຄວຍກນ ເອງ (ຫັດກາຮໃນກາລານສູ່ຕຽບຄູ່ຫາ 13)

ຢູ່ທີ່ນະກູອມກະແລດໃນພຸທ່າສະນາ ໃນມີໂຄຮ່ວຍໄດ້ອອກຈາກຄັ້ງປົງປົກຕີເອງ
ເໜີ່ອນກາຮກືນມະນວງຮ່ວຍກົມຍອມຮູ້ເອງ ພົກມີຍອມຮູ້ເອງ ໃນຄອງເຊື່ອຄາມທີ່
ຄນອື່ນອົບນາບໃຫ້

ພຸທ່າສະນາຄືວ່າ ກາຮທີ່ຈະກອງເກຫຼອກາຄະນີ ໃນມີຄວາມເຂື່ອທີ່
ດູກຕອງ ເພຣະເປັນຂັ້ນທີ່ໃນພບຄວາມຈົງຈົງ ພຸທ່າສະນາໄໝຄາງຫັດປົງປົກຕີໃຫ້ຮູ້
ຄວາມຈົງຈົງກັ່ງແກ້ຂັ້ນຄໍາສຸກຈົນຄື່ງຂັ້ນສູງສຸກ ແລະດື່ອເຂາກາຮຢູ່ປະຈັກຄວາມຈົງເປັນ
ຂັ້ນສຸກທ້າຍ ຄືວຈົງຈົງຄວຍກນ ເອງເປັນປະກາຮສຳຄັງ ດັ່ງນັ້ນພະຂອງມຸນົມທີ່ວ່າ

"ปัจจัตตัง เวทีพโพ วิญญาห์คิ" "การปฏิบัติธรรม อันวิญญาณ พึงรู้ด้วยตนเอง"

พุทธศาสนาเป็นหยั่งรากฐานแห่งความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ความเชื่อที่เป็นฝ่ายความรู้ (Emotion) ความเดียว ที่อ่าว เป็นความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล เป็นสิ่งที่จะต้องกำจัดและแก้ไขให้ถูกต้อง แม้แต่ความเชื่อที่พนจากภาระความงามmanyแล้ว แท้ไม่ได้ค่าเนินไปถึงขั้นทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ความจริงประจำแก่ตน ถึงยังไม่หน้า เป็นศรัทธาที่ถูกต้องตามความหมายของพุทธศาสนา

ณ ที่ได้มีการสอนเรื่องศรัทธา พุทธศาสนาจะต้องสอนเรื่องปัญญา กับกันไว้ เช่นเดียวกับความหมายในธรรมหมวดทาง ๆ เช่น

1. สัมประยิกตตะ ธรรมอัน เป็นไปเพื่อประโยชน์ภัยหน้า ไกแก่ สัตหานัมปทา สีลสัมปทา ชาคลัมปทา ปัญญาลัมปทา
2. วุชิธรรม ธรรมอัน เป็นไปเพื่อความเจริญ ไกแก่ สัตหานา สีล สุคตะ จัตตะ ปัญญา
3. พลธรรม ธรรมอัน เป็นกำลังให้เกิดความมั่นใจ สามารถแก้ปัญหาได้ ส่าเร็จ ไกแก่ สัตหานา วิริยะ สคิ สมารธิ ปัญญา
4. อริยทรัพย์ ธรรมอัน เป็นทรัพย์ที่ประเสริฐ ไกแก่ สัตหานา สีล หริ โภคปัปปะ พาหุสจจะ จัตตะ ปัญญา
5. เวสารัชธรรม ธรรมที่ให้เกิดความก้าหาญ ไกแก่ สัตหานา สีล พาหุสจจะ วิริยารัมภะ ปัญญา

แนวทางหรือกระบวนการสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างทัศนคติที่มีเหตุผล ยินดีรับฟังหลักการ ทฤษฎี คำสอน ความเห็นของฝ่ายทาง ๆ ความคิดความเป็นกลาง ไม่คุ้นเคยสินใจ และไม่ยึดกราณ

2. น้ำสิ่งที่ใช้รับมานั้น มากบัดดกสอบคุย เหตุผลนั้นใจอกคนเอง
ว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ อย่างแน่นอน จนชาบชี้งความมั่นใจในเหตุผลที่ตน
มองเห็น พร้อมที่จะลงมือปฏิบัติ

3. ถ้ามีความเคลื่อนแคลลงลงสับ คงรีบสอบคุยใจบริสุทธิ์ มุ่งบัญญา
มีใช้สอบคุย อหังการมังการ (ความดื้อว่า เป็นก้าว เป็นของกู) พิสูจน์เหตุผล
นั้นให้ชัดเจน เพื่อให้ศรัทธานั้นมีความมั่นคงแน่นแฟ้น และเกิดประโยชน์

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับการไม่พึงคน เองของคนไทยในชนบท
ภาคเหนือ

ความเชื่อของพุทธศาสนาไทยในชนบทภาคเหนือในแต่ละทองถิน
ข้อมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับสืบทอดก่อฯ กันมาจากการ
บรรพนิรุษ หากจะกล่าวถึงความเชื่อคงแท้คง เคิมมานะ ชาวชนบทภาคเหนือ เชื่อ
ว่า “ในจักราชนี้มีโลกหนึ่งเรียกว่า โลกราหู คือที่อยู่ของคนเรา เข้าใจกันว่า
โลกเป็นแกนกลาง มีทางเดินไปสุดขอบจักราช มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ เป็น
บริวาร อยู่ในจักราชร่วงกัน จึงมีคัมภีร์นพคารทั้ง 9 คือ ดาวพระเคราะห์
9 ดวง ที่รอบล้อมโลกไว้ ดาวพระเคราะห์มีความสำคัญคือจะทำให้ชีวิตของ
สัตว์ทั้งหลาย มีมนุษย์ เป็นพัน ในการที่จะผลักดันชีวิตให้เจริญก้าวหน้าหรือ
เสื่อม จึงเกิดคัมภีร์ “ราศีสตรีชั้นนา ทำนายไทยทั้งประชาชนประพฤติปฏิบัติ
ตาม เป็นเครื่องปรับปรุงให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างราบรื่น” (มณี พยอมยงค์,
2526, 122)

อธิบายแหล่งรวมคติล้านนาไทยในสอนให้ชาวชนบทภาคเหนือมีความ
เชื่อถือในเรื่องค้างฯ เช่น เรื่องไสยาสคร์ เวทมนต์คากา การทำคุณไสย
(การคุ้ย) การทำเสนห์ ฯลฯ และความเชื่อเหล่านี้ แม้ในปัจจุบันก็ยังปรากฏอยู่
ในกลุ่มชนชาวชนบทภาคเหนือ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทางความ

เชื่อในสิ่งค่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเชื่อในเวทมนต์คากา ความเชื่อนี้มีมาแต่โบราณกาล และในปัจจุบันก็ยังมีความเชื่อออยู่ โดยถือว่า เวทมนต์คากาสามารถทำให้ศักดิ์สิทธิ์แก่ ความตายได้ เช่น การทำคุณไสย์ (การดูด) ดังมีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับพระนักเทศน์ชื่อดังของจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันนานมานี้ ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ (ฉบับวันศุกร์ที่ 23 สิงหาคม, 2528, 1, 6) ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับการทำคุณไสย์ ว่า

"เกิดเรื่องปาฏิหาริย์ พุธนักเทศน์ชื่อดัง "วัดหนองป่าครึ้ง" ถูกทำคุณไสย์เสียหายของตน เกิดอาการเจ็บปวดอย่างรุนแรง พระ เมรินิวัติ และญาติโยมแหกนมา เป็นอาการ จนกระหั้นภายในร่างกายออกมานเป็นตะปูยาวถึง 3 นิ้ว สร้างความแผลบอบประหลาดให้แก่ผู้พบเห็น หลังจากที่ถ่ายตะปูออกมาการะที่โภคคุณไสย์ถึงสลบไปได้สติ เดินนำส่งไปรักษาที่โรงพยาบาล แพทย์เอกชนเรียกชื่อของทอง ไม่พบสิ่งแผลกลบอมอย่างอื่น อนุญาตให้กลับมาจ่าวัด แต่อาการเกิดก้าวเริบหนัก ญาติโยมหงส์หยาด เลยเหมารณ้ำพระไปหาอาจารย์ชื่อดังที่อ่าเภอพราวทำพิธีทางไสยศักดิ์"

กรณีที่ พระสุรพล ปทุมะวัน โภ รองเจ้าอาวาสวัดหนองป่าครึ้ง คำบัญญัติ คำสอนของป่าครึ้ง คำสอนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ถูกน้ำส้วง โรงพยาบาล มหาสารคาม เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคมนี้ โดยมีศรัทธาญาติโยมแจ้งกับแพทย์ว่า พระสุรพลถูกคนมีเวทมนต์เสกเป้ากะบูชาห้อง หรือที่เรียกว่า "คุณไสย์" มีอาการหนักก่อน เข้าโรงพยาบาล ถ่ายออกมานเป็นตะปูยาว 3 นิ้ว 1 คิ้ว ด้วย แพทย์ได้นำเข้าห้องเอกชนเรียกแล้วในบริการวินาฟิล์มเอกชนเรียก มีวัตถุในคอ หรือมีอาการบีบปอกไว้ จึงให้ยาแก่วัดทองให้แล้วแต่ให้กลับไปรักษาที่วัด และต่อมาทางศรัทธาญาติพี่น้องได้พาพะสุรพลไปรักษาความเชื่อถือทางไสยศักดิ์ที่บ้านแมพาก คำเงินพรา เพื่อจะ "ถอนพิษ" คั้งกล่าวอกรหุน ตามที่ "ไทยนิวส์" เสนอข่าวไปแล้ววานนี้"

จากพฤติกรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ชาวชนบทภาคเหนือในปัจจุบัน กีบังมีความเชื่อในเรื่อง เวทมนตร์คถาดาภินอยู่ อุ Raum เชื่อ เช่นนี้อาจเนื่องมาจากการ อิทธิพลแห่งวาระนักช่องใจ เนื้อหาเรื่อง เช่น เรื่องพระมหาจักร เรื่อง ไปราพญาบัว เรื่องชีวิตสินคำ ฯลฯ เรื่องหงษ์ลายเหล่านี้มักจะกล่าวถึงการ ใช้ เวทมนตร์คถาดาสานั่นหงษ์ลายศรี หรือการแปลงกายให้เป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น แปลงกาย เป็นแมลงสาบ สาดสายยมทิพย์ แปลงกาย เป็นพระอินทร์ เป็นคน

2. ความเชื่อในเรื่องเสียครุฑ์ไรและอาถรรพ์ โดยเชื่อกันว่า เสียครุฑ์ไรและอาถรรพ์สามารถทำให้เกิดความเคืองรอนได เมื่อเกิดขึ้นจะต้อง แก้ไขและปองกันควบพิธีกรรมทาง ๆ เช่น ใช้พิธีปั้กธงหวานได้เสียครุฑ์ไรควบ น้ำพระพุทธมนต์บ้าง ควรการเสกเปาคาดอาจารย์ของพระเกจิอาจารย์ผู้มั่งเวทย์ บาง

พุติกรรมเช่นนี้ มีการแสดงออกให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น การໄล่เสียครุ จัญไรในวันขึ้นปีใหม่วันสงกรานต์ ด้วยวิธีการยิงปืน หรือทำเลี่ยงคัง ถ้ายการที่ปืน และขุกประทัด เป็นคน

3. ความเชื่อในเรื่องหมอดูหรือโหราศาสตร์ เชื่อกันว่า หมอดู หมอยา สามารถหาย สภาพร่างกายทั้งหมดให้หายเป็นปกติ หรืออีบ้าน จะໄດ้แต่งงาน เมื่อไร จะขึ้นบ้านใหม่รับให้เงินจังจะคีมีโชคดี ฯลฯ พุติกรรมเช่นนี้มีการแสดง ออกให้เห็น เป็นประจำทุกวัน

4. ความเชื่อในผลไม้วิเศษคือสมป้อม ความเชื่อในเรื่องนี้มีปรากฏ อยู่ทั่วไปในสังคมภาคเหนือ คังคำให้สมภพจาก นายคิบ แกรสัน บ้านป่าergus อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (วันที่ 12 มกราคม 2529) ว่า "ชาวไทยภาคเหนือ เชื่อในเรื่องสมป้อม เพราะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ คังนั้นเวลา มีงาน เทศกาลต่าง ๆ เช่น งานเทศกษาสงกรานต์ เป็นคน นิยมใช้สมป้อมผสมกับน้ำ

แล้วมาบ ลางหนา สาระน จะทำให้เกิด ให้คุณภาพการศึกษามีคุณภาพมากขึ้น เวลาไป
คำหัวญี่ปุ่น หรือคน เอกชนแกมก จจะน่าสนใจอยสมน้ำใจสั่นไป ปรับน คำหัว เสนอ"

5. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทาง ๆ เช่น ความเชื่อในสิ่งลึกลับและ
นำทางแบบเดียวกัน เช่น ราย มีภูเขาดูกหนึ่งเรียกว่า "ภูเขาก
ดอยแก้ว" มีศาลเล็ก ๆ ตั้งอยู่ เชื่อกันว่า เป็นที่สถิตของนางแก้ว จะต้องบูชา
ด้วยเพศของผู้ชาย โดย เอาไม้มาทำเป็นองค์ชาติคามขนาดกลาง ๆ และ เอาไป
บูชานางแก้ว จะทำให้มีโชคดี เกินทางปลดภัย

นอกจากนี้ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อขุนตาล ซึ่งเห็น
ให้จากการแสดงออกของกลุ่มน ที่เดินทางผ่านไปมาระหว่าง เชียงใหม่-ลำพูน-
ลำปาง พอดานศาลเจ้าพ่อขุนตาล ก ดูมีชนชาติยมีภาระให้ เสนอ ทั้งนี้เพื่อ
ขอให้เจ้าพ่อขุนตาลไก่ปักธงชาปองกันอันตรายในการ เดินทางให้อยู่รอด
ปลอดภัย

6. ความเชื่อในเรื่องวิญญาณหรือปี ความเชื่อในเรื่องนี้คือมีมาตงแต่
โบราณกาล และในปัจจุบันยังมีกลุ่มน ในชนบทภาคเหนือที่มีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่
ซึ่งที่เชื่อกันนั้น แบ่งออกเป็นประ เกตุทาง ๆ ได้ดังนี้

1. ผีอสุรกาย ถือว่า เป็นผีที่มีฤทธิ์神通มาก
2. ผี喇叭พย ผีชนิดนี้จะชอบดูแลรักษาสิ่งของทาง ๆ
3. ผีที่เป็น เสือวัด เป็นผีที่ชอบดูแลรักษาวัด
4. ผีไร่ ผีนา เป็นผีที่รักษาไร่นา
5. ผีบ้าน ผีเรือน เป็นผีที่รักษาบ้าน
6. ผีกะ เป็นผีที่ชอบทำลายคนที่มีชรัญญ์อน

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณหรือผีดังกล่าว คงได้รับอิทธิพลมาจากทาง

ศาสนาพราหมณ์ ดังจะเห็นได้จากภาพที่ปรากฏตามผนัง-ใบสอด-วิหาร -มักจะมีรูป-

ผีปักษ์ หรือผีอสุรกายมีหน้าตาคุร้าย มีเชื้อวังทางออกออกมา แสดงถึงความมีฤทธิ์ เช่นมาก หากใครไปแตะต้องหรือไม่ เคราพมักจะมีอาการเจ็บป่วยเสมอ ซึ่งเรียบกันว่า "ผีดี หรือไม่เคราพเจ้าที่เจ้าทาง" จะต้องมีการนำพานข่าวตอก กอกไม้ไปทำการขอชนาเสียก่อน จึงจะหายจากการเจ็บป่วย

7. ความเชื่อในคนทรง เชื่อว่าการเข้าทรง ก็คือการเรียกวิญญาณ ดวงหนึ่งหรือหลายดวงในหมา เขาดารง เมื่อเข้าทรงแล้วก็พร้อมที่จะตอบปัญญา ขอของใจให้ทุกอย่าง พฤติกรรม เช่นมีการแสดงออกให้เห็น เป็นประจำทุกวัน ซึ่งจะคุ้นจาก การเข้าทรง (มาทรง) ในพื้นที่ของอ่าเภอท่างๆ ในจังหวัด เชียงใหม่ เช่น อ่าเภอเมือง หางดง แม่ริม และสารภี เป็นตน

8. ความเชื่อในพระอุปคุต เชื่อว่า พระอุปคุตไกด้วบ เหลือพระเจ้า อโศกมหาราชป্রบรมมาร ซึ่งมาขัดขวางการสร้างพระสถูป 84,000 องค์ เพื่อบรรจุพระบรมธาตุสักดิ์ไว้ทั่วจักรวรรดิของพระองค์ ดังนั้นพระอุปคุตจึงมีฤทธิ์ เศร้ามาก และ เชื่อว่า เวลาใดที่พระอุปคุตยังมีชีวิตอยู่ใกล้สุมุทรบางแห่ง โดยเหตุนี้เมื่อ เทศกาลวันเพ็ญค rust กับวันพุธหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "วันเป็นปุด" ชาวไทยภาคเหนือจะตั้งแต่ 4 – 5 นาฬิกา พากันไปถวายพระอุปคุต

ความเชื่อเช่นนี้ นิยมปฏิบัติกันเป็นเวลาช้านาน ซึ่ง แสง จันทรง งาม (2526, 80) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ชาวจ้านนาไทยได้ให้ความเคารพ นับถือในพระอุปคุตอย่างสูง ถ้าได้ถวายมิ่มหาคตแก่พระอุปคุตแล้วจะได้บุญและ ประสบโชคลาภอย่างมหาศาล และความเชื่อเช่นนี้ในปรากฏในภาคอื่น คงมี ปรากฏเฉพาะในภาคเหนือเท่านั้น"

9. ความเชื่อในการบวชลูกแก้ว ลูกแก้วคือนาคสามเณร การบรรพชา เป็นสามเณรนิยมกระทำเป็นพิธีที่ใหญ่โต ในการบวชลูกสมบท เป็นพระภิกษุ นาคสามเณร (ลูกแก้ว) จะได้รับการแต่งตัวเป็นเจ้าชายคล้ายๆ กับเจ้าชายสองพม่า ในหนังป่า

หลังน้ำ เพื่อเลื่อนแบบมหาภิญกรรมของเจ้าชายสิทธิ์ตະ และพากันแห่น่านไปบังวัดอย่างสนุกสนาน

การบัวชลูกแก้ว ถือว่ามีอนาคตสมารถกระหึ้งสามารถเดินทางชายฝั่งเหลืองของฉลุกแก้วขึ้นสวรรค์ໄก โภบติบิความราศนารื่องผู้ที่เป็นเจ้าภาพบัวในไม่ต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนามากนัก แต่ควรอย่างน่าจดหมายบุญกุศลที่บัวชลุกแก้วจะส่งผลบุญให้พอแม่ขึ้นสู่สวรรค์ໄก

10. ความเชื่อในองค์แห่งพระพุทธรูป มักจะเชื่อกันว่า พระพุทธรูปปางท่าง ๆ เป็นองค์ศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้เป็นไปตามความปรารถนาของคนใด จึงนิยมไปกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปโดยถือว่าการบูชาสร้างเช่นไหแบบลัทธิธรรมนั้น ซึ่งเป็นความเชื่อใจในองค์พระพุทธแบบเหวนิยม (Theism) หรือการเชื่อว่า พระพุทธรูปคือเทพเจ้าองค์หนึ่ง

เสี้ยวประพงษ์ วรรณปึก (2530, 10) กล่าวว่า "พุทธศาสนาในชนไทยนับถือพุทธศาสนาแบบไสยาสตร พุทธรูปไม่ใช่สิ่งประเต็ริสตุส สิ่งประเต็ริสตุสจะเป็นเจิงชื่นมาได้倘若 เมื่อลงมือกระทำเห็นนั้น ไม่ใช่ความการพรำว่าແກบาก"

เมื่อวิเคราะห์ความขอมูลแห่งความเชื่อของชาวชนบทภาคเหนือแล้ว จะเห็นได้ว่า ชาวชนบทภาคเหนือมีความเชื่อในเรื่องค่าง ๆ ดังนี้

1. ความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน คือ หลักคำสอนบางประการของพุทธศาสนา ได้กล่าวเป็นความเชื่อแบบผิด ๆ โดยจะเลยหลักหรือแกนแห่งของพุทธศาสนา หรือบางทีก็ปฏิเสธ และบังกว่านั้นหลักคำสอนบางประการยังได้ถูกนำไปผสมผสานกับความเชื่อนอกหลักคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นไกด์จากพิธีกรรมค่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่ในหมู่คนไทยภาคเหนือ หรือภาคอื่น ๆ โดยทั่วไป เป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องผีสางเทวดา เช่น อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรม มีจำนวนค-

สายสัญจัน พระพุทธรบ เครื่องราชของช้าง และศากพระภูมิ เป็นตน พฤกกรรม เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อของชาวบ้านมีลักษณะใกล้เคียงกับความเชื่อในศาสนาอื่น และเชื่อในเวทมนต์คือถือราพามากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ห่างไกลจากแกนแท้ของพุทธศาสนาในทางทฤษฎีอย่างมากที่สุดที่นับถือศาสนา มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติในรูปของอันนาเจตุพระศรีรัตนตรัย

2. ความเชื่อในเรื่องไสยาสตร์ โดยเชื่อว่าไสยาสตร์เป็นศาสตร์ลึกลับ เกี่ยวกับอิทธิปาวิหาริย์ เวทมนต์คติดา และอำนาจจิต เชื่อว่า เรื่องไสยาสตร์จะทำให้คนและคนอื่นได้รับผลตอบแทน 2 ประการ คือ

- (1) ปิยะ ทำให้เกิดความรัก ความมีโชคดี สำเร็จปรารถนา มีความสุขปลอดภัย
- (2) กายะ เป็นเครื่องทำลาย ป้องกัน และกำจัดอัปมงคลต่าง ๆ ให้หมดลื้นไป

ความเชื่อในเรื่องไสยาสตร์ปรากฏอยู่ในหนังสือวรรณคดีล้านนาไทย มากน้อยหลายแห่ง เช่น ในคราวหนังหิน คร่าวสุวัตร คร่าวสุชน และคร่าวปีรานพญาบัว เป็นตน ความเชื่อเหล่านี้ยังมีคนนับชุมชนอภิญญา และปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยก่อน ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ลิลิตประดิษฐ์ ไกรทอง ชุนชางชุนแยน และรามเกียรติ เป็นตน มักจะกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกินปกติวิสัย ของมนุษย์ที่จะเป็นไปได้หรือจะคลุมคลุมไม่ให้เกิดขึ้นได้ เป็นตนว่า มีการแหะเหิน เดินอากาศໄก การใช้เวทมนต์ให้หลงไหล การอยู่ยงคงกระพัน การแปลงกาย เป็นรูปอื่น การบังคับภูติปีศาจให้อยู่ในอันนาเจ และการทำตามความปรารถนา ของมนุษย์อันนาเจทางมาตอาคม

3. ความเชื่อในเรื่องไหรacula ในวิถีวิถีของชาวชนบทภาคเหนือ โดยส่วนมากยังมีความเชื่อในเรื่องการท่านายทยาทั้กว่า อนาคตของคนจะเป็นอย่างไร ความเชื่อในเรื่องไหรaculaมักนิยมเชื่อในเรื่องคือใบนี้

3.1 ความเชื่อถูกชิงนามยามค่ำ เป็นความเชื่อว่าการกระทำอะไร

ลงไป เช่น การเดินทาง การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นตน มักนิยมไปตามหมอดู เสนอ เพื่อกำเนิดศิรินคงดีและนี้ โชคคลาภปราศจากอันตราย

3.2 ความเชื่อในเรื่อง โชคชะตา มักจะเชื่อว่าคนจะ โชคดีหรือ ร้ายชั้นอยู่กับชะตาซึ่วต ขึ้นอยู่กับดวง หรือพารามลิชิต หรือหือหมอดูจะ เป็นผู้ มีบทบาทในการท่านาย โชคชะตา

3.3 ความเชื่อในเรื่องความฝัน เชื่อว่าความฝันเป็นเครื่องบอก เหตุล่วงหน้า เมื่อจะเกิดเหตุร้ายดีประการใด จะต้องคุกคามคน เชน ฝันว่า ได้ไปเผาผี จะได้ลาภมหาศาล และฝันว่ากินผึ้งจะได้มีบศักดิ์และมีความสุข เป็นคน

4. ความเชื่อในชาติประเพณีอีแม่น้ำแควังเ Kem ความเชื่อในเรื่องนี้ เป็นห้องข้อหานและข้อปฏิบัติ สิ่งที่เป็นข้อหานเรียกว่า "บดีเปีะ บดีห่า หาก ขึ้น เปี่ยะนักจะชีด" (ไม่ควรทำ) สิ่งที่ควรปฏิบัติหากเพิกเฉยละเลย เรียกว่า "เป็นคนละยืดพ่ออยแม้อย" (ไม่ปฏิบัติตามประเพณีของพ่อแม)

ตัวอย่างที่เรียกว่า "ชีดหรือไม่ควรทำ" มีดังนี้

1. บดีลี่นรวน มี 3 ประการ คือ (1) พะพุทธเจ้าและพระธรรม เทศนา (2) พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และท้าชุน (3) เมียชุนนาง หมายความว่า การที่เสนอบุคคล 3 ประเภทนี้ จะเป็นอันตราย

2. บดีหัก 3 อย่าง คือ (1) ยาภันໄก (2) เชือก hairy สະเดียง (3) ช้าไก หมายความว่า ราษฎร์ใด เชือกซึ่งหักหวยที่ซึ่งเพื่อความพนธนา และลับพานลับรับขามไม่ควรหัก

ตัวอย่างที่เรียกว่า "ผิดยีดหรือการทำไม่ถูกของความกฎหมายหรือ ระเบียบที่วางไว้" มีดังนี้

1. ผิดผี คือผิดประเพณีล่างเกินหลังสาวถึงขั้นจ้มือจับแขน หรือเสียค้า

เป็นการผิดฝืนบัญญัติโดยสาร ผิดฝืนข้อบังคับเรื่อง

๒. ผิดป่า เวลาเดินทางของรถบรรทุกร่วงกาย วาจา ใจ เช่น ไปนั่งบนขอบไม้แล้วสมมุติว่าเข้าช่อง ถือว่าผิดป่า

๓. ผิดครุ กันโน้มน้ำบ่อครุ จึงทำให้ฝึกครุไว หากคนสองละเลยไม่กราบไหว้ก็จะทำให้เจ็บป่วย หรือเป็นมาໄบก็มี

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการไม่พึงคนเองในสังคมไทยทั่วไป

ในภาวะปัจจุบัน ในสังคมไทย โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้ศึกษา แม้จะขาดเหตุผลในการศึกและการคำารังชีวิต ขาดความสนใจ การศึกและคัดลอกใจ คนส่วนใหญ่มักจะใช้ข้อมูลที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องสิงค์คดสีที่มา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการคัดลอกใจ แทนที่จะใช้เหตุผล อันเป็นวิธีการของพุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการศึกและคัดลอกใจ ลั่นไก ควรเชื่อหรือไม่เชื่อ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนไทย ซึ่งมีรายละเอียกดังนี้

๑. ประชาชนหลังให้พากันไปบูชากราบไหว้คนตาดเพื่อหวังรวย

ทางลัด เหตุการณ์หรือพฤติกรรมเช่นนี้ ปรากฏอยู่เสมอ เช่น เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๒๘ ผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยช่อง ๗ และช่อง ๘ ໄกไปทำข่าวพรภาพประชาชนกำลังหลังให้พากันไปกราบไหว้บูชาคนตาด ๑ ล้านพระ กรุงเทพมหานคร เพื่อขอเลขเด็ดจากคนตาด

พฤติกรรมเช่นนี้ เป็นสิ่งแสดงออกถึงภาวะที่ไม่พึงคนเอง แต่ไปพึงลึกลับ เพราะเชื่อว่า สิ่งนั้นจะอำนวยประโยชน์ให้แก่ตน ทั้งนี้เนื่องมาจากการศึกษา ขาดการแนะนำที่ถูกต้อง เศรษฐกิจฟื้นตัว หมายความว่า อาลัยในชีวิต ขาดสนับสนุน จึงแสวงหาที่พึงทางใจ กระบวนการไปบูชากราบไหว้คนตาดคงกล่าว

๒. ประชานหาที่พึงโดยการสังเคราะห์อย่างหนึ่ง

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (ฉบับวันศุกร์ที่ 21 ธันวาคม, 2528, 1 และ 10) ໄດ້ເສັນອ່າວເກີຍກັບประชานหาທີ່ພຶດໃຫຍ່ພູບາທ ວາ

“ນອກຈາກເຮືອງກາຣແສວງຫາທີ່ພຶດໃຫຍ່ພູບາທໄຫວ່ຕົວລາດແລ້ວ ບັນດຸແລດົກ
ດີ່ຄວາມສິນຫວັງຂອງໜ້າບ້ານ ໄກທີ່ປັດເໝື່ຍວ່າຂອງໜ້າບ້ານ ຂະນີ່ໃນວາເຮາຈະເດີນທາງ
ໄປ ດັນສາຍໃຫຍ່ຂອງກຸງເທິພາ ພຣີໃນຕົວເນື່ອງເຊີ່ງໃໝ່ຄວາມຮານອາຫາຍານ
ຊຸມອຸນຕາງ ໃຊ້ເຈົ້າພົບຄົນຫາຕາກີ ໃຊ້ແຕງຕົກີ ໃຊ້ເຂົາມາຂອງເຈີນແບບພັກາເຜີຍ
ໃໝ່ມາກີໃໝ່ເອຈະເອາເພີ່ງນາທເດືອນ ດຳນວ່າ ເອາໄປທໍາໃນ ນອກວ່າ ຈະເອາໄປ
ສະເຕາະເຄຣະທ໌ ພມເກີບປິນະເນີຍ ກໍາລັງມືເຄຣະທ໌ ຈະຕົອງຂອຫານເຂັກລະບາທ
ໄຫ້ໄດ້ 8 ນາທ ແລ້ວຕົວເອງເພີ່ມອີກ 1 ນາທ ຄຣນ 9 ນາທພອດີ ແລ້ວ ເອາໄປໃສ່ນາຕົກ
ທຳບຸງຈະໜັດເຄຣະທ໌ມາດ ໂກສາມໂຄຮນມົກັນ”

ພຸດີກຽມເຊັ່ນນີ້ ບອນປາກູແກສາຫາຮັບເສັນອ່າວັນ ທັນນີ້ຄັ້ງເນື່ອງມາຈາກ
ສັກຄົມໄທຍເປັນສັກຄົມທີ່ມີຄວາມເຊື່ອໃນເຮືອງໄສຢ່າສຕ່າມແຕ່ໂບຮາມກາລ ຄວາມຄືດ
ຄວາມອ່ານຈຶ່ງມັກຈະໃຫ້ຄວາມເຊື່ອອັນເປັນຫົ້ນ ຖຸນທີ່ມີມາຕົງແຕ່ເດີມ ໂກຍໄນ້ໄກຄືດພຶດໜັກ
ຮຽມແລະຄຸນຮຽມໃນພຸທະສາສນາໃນກາຣຄຳເນີນໜີວິກ ແລ້ວປິ່ງກວ່ານີ້ ບັນດຸຄວາມ
ສະເຕາະເຄຣະທ໌ເປັນຄຳສົນຂອງພຸທະສາສນາ

๓. ประชานຄລັ້ງເຕັກລົດຄ ບັນດຸພຶດໃຫຍ່ພູບາທ ອາຍວັນ (ฉบับວັນສຸກ
ທີ່ 21 ຖຸນກພັນທີ 2529, 1 ແລ້ວ 10) ໄດ້ເສັນອ່າວເກີຍກັບประชานຄລັ້ງ
ເຕັກລົດຄ ວາ

“ໃນກວະທີ່ເຕັກ ສູງລົງກົດຕໍ່ຫາດໜັກເຊັ່ນນີ້ ນັກນິນຫາຍເພື່ອຫວັງຮ່າຍ
ມາແກ້ໄຂເຕັກ ສູງລົງກົດຕໍ່ຫາດໜັກເຊັ່ນນີ້ໃນກາຣໄປທໍາເລີ້ “ເຕັກ” ມາແທງໜ່າຍໄຕໆ
ຊື່ງຮະນາດໄປທ້ວ່າ ບັກຄນລົງຖຸຕະຮະເວນໄປທໍາອາຈາຍດັ່ງ ບັກຄນໄປນັ້ນຄູຕົນໄໝຫຼູ້
ກອນໜີ້ ຄວາມເຊື່ອວ່າຕົວເລີ້ຈະປາກູ້ຂຶ້ນມາໃໝ່ເຫັນແລ້ວຈະໄກເຕັກ ເລີ້ນໄປ

แหง บางกอกซื้อ "ใบ" หายที่สื่อของทางชายตามแหงหนังสือพิมพ์

บริษัทฯ ทั้งหลายนี้ มีอยู่ประจำที่แห่งกำลัง เป็นที่นิยมแพร่หลาย
มาก ใช้ชื่อว่า "เลขลอก" อาจว่า ไกมาจากการคำนวณคอมพิวเตอร์ เริ่มแรก
ชายกันแผ่นละ 1 หมื่นบาท ต่อมามีการถ่ายเอกสารออกเป็นแฟร์และชายกันต่อ ๆ
มาจากราคา 1 หมื่นบาทเหลือใบละ 100 บาท เป็นใบละ 50 บาท 30 บาท
และเนื่องจากนี้ (20 ก.พ.) หลังเพียงราคาก 1 บาทเดียว ก็คือเพียงครา
ถ่ายเอกสาร บางแหงก็ให้กันฟรี ๆ ความแพร่หลายของเลขลอกนี้สืบขาวรายงาน
ว่า ความนิยมงานหด้ายแหงเนื่องนี้มีอยู่ในมา 1 ใน ก็จะถ่ายเอกสารออกชายกัน
แล้วมีคนนั่งอธิบาย จนไม่เป็นอันทั่งงานทำการ ถ่ายความหวังที่ว่าในวันที่หดயออก
คราวหน้าคือวันที่ 1 มีนาคม จะคงซื้อหมายความเลขลอกนี้เพื่อจะรายกับเข่า
บาง เพราจะผูกหัวเสล็จมาหากายอาจว่ามีผู้คนหายไปคืนมากแล้ว"

นอกจากนี้แล้ว หนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น มคชิน เคลนิวส์ และ
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (ฉบับวันพุธสุดที่ 25 ธันวาคม 2529, 1 และ 20) ได้
เสนอข่าวว่า "ประชาชนแหกคืนหมายปีใหม่ 2530" ก็มีรายงานข่าวความแหงสืบ
ฉบับดังกล่าว ว่า

"กันซื้อหมายเลขไทย "20" "30" และ "87" จนขาดตลาด พอกา
แม่การออกความหมายขายคูณ 120 บาท ก็ยังมีคนซื้อ หาย "บ้านศึก" ก็พลอง
ขายคืนไปถูก ทำเอาเจ้ามือหายไปคืนผ่านครั้งแหงอีก"

บึงกอกจะถึงวันออกສลากกินแบ่งรัฐบาลงวดสุกท้ายของปีนี้คือวันที่
31 ธันวาคม เข้ามา ก็ยังปรากฏว่าคนไทยนิยมซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อเป็นการ
เสี่ยงโชคมากยิ่งขึ้น ทำให้บริษัทฯ พอกาแมค่าต่างๆ โอกาสสูงราคาขึ้นไปอีก
20 บาท เป็น 22 บาท แต่ด้วยทั้งสุกคิดเห็น ก. - ง. เป็นเลขเดียวกัน
แล้ว อาจกองซื้อถึงสุกละ 45 บาท ทั้ง ๆ ที่ราคาเดิมเพียง 40 บาทเท่านั้น

โดยคนชายทางพอกเป็นเสียงเดียว ก็มีรับมาจากปีป้าก็แผล สรุนที่เกินนานนั้น
นึกว่าเป็นการ “ขอ” ก็แล้วกัน

ผู้สื่อข่าว "ไทยรัฐ" ซึ่งออกคราวน์ความแแห่งข่ายสลากรกนแบงรัฐบาล
รายงานเมื่อเช้าวานนี้ (24 ธ.ค.) ว่า ได้เกิดมีความนิยมเป็นพิเศษในเลขท้าย
ของสลากรกนแบงรัฐบาลบางหมายเลข เช่น ฉบับที่ลงท้ายหมายเลข "30" นั้น
นายสนอง จันทรอน พอคำสลากรกนแบงซึ่งนานเดิมอยู่ที่ฉะเชิงเทรา ชายตามปักติ
อยู่ที่พระประแดง ได้หอบแบงไปขายที่ชุมสลากระดีแยกออกจากวัว เปิดเบิกกันผู้สื่อข่าวว่า
เขารู้จักการที่มีผู้นิยมซื้อเลขท้าย "30" ก็คงเป็น เพราะเลขท้ายของ พ.ศ. หนา
และอีกเลขหนึ่งคือ "87" ซึ่งเป็นเลขท้ายของคริสต์กิจชาติคือ 1987
นยกจากนั้นก็มีเลข "59" และ "60" ซึ่งเป็นพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จ
พระเจ้าอยุธัย

พฤษิกรรมที่แสดงออกเช่นนี้ เป็นการแสดงออกถึงความไม่ยอมรับใน
ความจริงในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นความเชื่อแบบภาคภูมิ เน
หรือนิยาม เอาเอง เป็นความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล ทั้งนี้คงเนื่องมาจากการ
สังคมไทย โดยทั่วไปมักจะมีความเชื่อในเรื่องของหรือโชคชะตา ความเชื่อเช่นนี้
บ่อมเป็นสาเหตุที่ไม่เอื้อประโยชน์ก่อการพัฒนาเอง และเป็นอุปสรรคก่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิต เป็นอย่างยิ่ง

4. ประชาชนแต่ก่อนกราบไหว้เก็งอายุ 3 ขวบ เชื่อว่าเป็นมงคล

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เกี่ยวกับเรื่องเด็กอายุ 3 ขวบ หรือที่เรียกว่า "หมอนอย" ทำภารรภ�性 โรคความรากไม้ มีประชาชนเลื่อมใส พากันไปขอยาไวเชษจากหมอนอย เป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และ โทรทัศน์ ทุกสถานี ได้ไปทำข่าวและแพร่ข่าวออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ โภเสนอข่าวนี้เป็นเวลาหลายวัน เช่น ข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

(ฉบับวันศุกร์ที่ 18 กรกฎาคม 2529, 1 และ 20) ๒๖

"คนแต่ก่อน เด็กชายวัย ๓ ขวบ ตั้งตนเป็น "หมาอิเศษ" รักษาโรคไข้สารพัดชนิด โดยใช้ใบไม้และรากไม้ปลูกเสก ชาวบ้านนับพันแห่งไปเข้าคิวรักษาเต็มบ้านตั้งแต่เช้ายันค่ำ โดยเลี้ยงค่ารักษาคนละ ๑ บาท ผล โรงพยาบาลล่าว่าเด็กเพียงจะสอนเดินจะมีอิทธิฤทธิ์ห้ามอะไรได้ คงเป็นเรื่องของความเชื่อของคนโบราณและเรื่องของไสยศาสตร์มากกว่า"

นี่จ้า เด่าลือแพร่สะพัดไปว่า มีเด็กชายวัย ๓ ขวบ แสงทองอิทธิฤทธิ์ เหนืออนหมอนเหวค่า รักษา โรคทุกชนิดหายขาด ให้คนไข้หายรากในใบไม้ธรรมชาติ อยู่ที่บ้านเลขที่ 63 หมู่ 4 ต.บ้านรัง โронอย ต.กฤษณา อ.สีคิว จ.นครราชสีมา มีคนเชื่อถือแห่งกันไปให้เด็กรักษาวันละนับพันคน ผู้สืบทอดเข้ามาเดินทางไปถึงเมืองบ่ายวันที่ 16 พ.ศ. นี้ พบร้า รอบบ้าน นายเจริญ และนางหงส์ เชิญ พอแม่ของเด็กรายล้อมไปคุยคนเรื่องหม่น เฉพาะรถต่าง ๆ นับรวมกันแล้ว ไม่น้อยกว่า 400 คน คนทุกคนมีจุดสนใจอยู่กับเหตุการณ์ที่บ้านชั่ง ก.ช. ประสีทิช เชิญ อายุ ๓ ปี หรือ "หมอนอย" ของชาวบ้านกำลังนั่งห้ามพิธีรักษา โรคอยู่"

พฤติกรรมที่แสงทองออกดึงความเชื่อของประชาชนในเรื่องนี้ แสงทองถึงภาระที่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเห็นว่า หมอนอยเด็กอายุ ๓ ขวบ เป็นเหตุความไม่สงบ ความเชื่อเช่นนี้ ทางพุทธศาสนาเรียกว่า "อธิโมกษรัหทิรา" คือ ความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล ไม่ได้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผล

ปัญหาและปัจจัยที่ทำให้ชาวชนบทไทยไม่พึงคนเอง

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบร้า ชาวชนบทไทยมีปัญหาค้าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถพึงคนเองได้ ซึ่งจะขอกล่าวถึงพ่อสังเขป กังค์อิมี่

1. ความยากจน์ สาเหตุเกิดจากความรู้ และวิธีการใหม่ ๆ ที่ก้าว ด้วยความมีความรู้ในวิทยาการใหม่ ๆ จะช่วยให้รัฐการเพาะปลูกและ เสียงสักว่าด้วยกรรมวิธีที่ถูกต้อง นอกจากนี้แล้วยังขาดการอบรมน้ำคัมที่จะควบ ทำให้ การนำผลิตผลไปจำหน่ายลำบาก ขาดข่าวสารที่ถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ ในด้าน ราคาน้ำคัมก็ถูกพอกาคนกลางเอ้าเปรี้ยบ

2. ความไม่รู้ สาเหตุเกิดจากจะคับการศึกษา เบอร์เซนต์ไม่รู้ หนังสือสูง โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัว และประชาชนที่อยู่ในวัยแรงงาน ใน ปัจจุบัน เป็นผู้ไม่รู้หนังสือรอบละ 14.5 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะ ที่ 5, 2525 – 2529) ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของความไม่รู้ คือประชาชน ขาดการสนับสนุนด้านข่าวสารข้อมูลที่ส่งเสริมความคิดค้น อันเป็นประโยชน์ต่อ การปรับปรุงแก้ไขภาระการณ์ทาง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. โรคภัยไข้เจ็บ สาเหตุเกิดจากความไม่สมดุลของจำนวนสถานี อนามัย และเจ้าหน้าที่กับจำนวนประชากร แพทย์มีไม่เพียงพอ อย่างไร ก็ต้องพยาบาล ประชาชนขาดความรู้ในเรื่องอนามัย ไม่รู้จักคุณค่าของอาหาร และวิธีการกอบข้าวหารให้ถูกต้องตามหลักอนามัย

4. ความเฉื่อยชา สาเหตุเกิดจากประชานขาดความรู้ความเข้าใจ ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ขาดสถาบันการปกครองในหมู่บ้าน ขาดทักษะที่คือต่อการพัฒนาหมู่บ้านของตน ทั้งไม่ได้สำนึกรู้ เป็นหน้าที่ของตน โดย ตรง แก้ตัวว่าเป็นหน้าที่ของทางราชการแต่ฝ่ายเดียว (สุวิทย์ ยิ่งวงศ์, 2512, 29 – 30)

5. ผลิตผลในทางเศรษฐกิจคื้น สาเหตุเกิดจากขาดปัจจัยในการผลิต เช่น น้ำไม่เพียงพอ การซัดประทานไม่ทั่วถึง ขาดสถาบันให้ยืมเงินเพื่อการลงทุน ในหมู่บ้าน ซึ่ง Robert T. Macmilland (1958, 5) ได้รายงานไว้ในหนังสือ

Community Development in Thailand ว่า "ชาวชนบทไทยมีปัญหาที่สำคัญคือ ผลิตภัณฑ์ในทางเศรษฐกิจค้า บริการของรัฐในชนบทไม่มีประสิทธิภาพ มีจิตใจปางอยู่กับชนบราวนเนี่ยมประเพณีและมีครอบครัวใหญ่เกินไป"

6. ลักษณะสังคมไทยในนิยมการรวมกลุ่ม สาเหตุเกิดจากอุปนิสัยของคนไทย โดยส่วนมากชอบอยู่ตามลำพัง ทำตามลำพัง (Individualistic) มากกว่าการทึบกู้ม ตัวอย่างเช่น ให้คัดคั่งกรณี เช่น การแข่งขันกีฬา ถ้าเป็นกีฬาประเภทเดี่ยวมักจะชนะเสมอ หรือการบริจาคการกุศลต่าง ๆ ถ้าเป็นการรวมกลุ่มช่วยกันบริจาคแล้วมักจะໄດ้เงินจำนวนน้อย ถ้าบริจาคคนเดียวมักจะໄດ้เงินจำนวนมาก ตลอดจนถึงการทึบกู้มสหกรณ์ กู้มชาวนา เมื่อมีการทึบกู้มแล้วมักจะล้มเหลวเสมอ เกี่ยวกับเรื่องนี้ สนิท สมัครการ (2511, 6) ได้วิจัยพบว่า "สังคมไทยในชนบทไม่มีกลุ่มชาว (Permanent group) เป็นสังคมแบบกระจาย (Atomized Society) แม้บางครั้งจะมีการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมบางอย่างของชุมชน เช่น งานวัด การลงแขก ฯลฯ ถ้าเป็นการรวมกลุ่มชั่วคราว เสรีจแลว์กีเดิกแลกันไป"

7. ไม่เป็นตัวของตัวเอง สาเหตุเกิดจากสังคมไทยส่วนใหญ่มักจะเชื่อเห็นคล้ายความผูกพัน ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น แล้วแคนาย แล้วแทบท่านคังจะเห็นได้จากเวลา มีการประชุมกรรมการหมูบ้าน กรรมการวัด มักจะไก่ยินคำพูดเสมอว่า "ແລວແຕຫານປະชาນ ແລວແຕຫານເຈາວວາສ" ซึ่งเรื่องนี้ สุจิตรากุลเสถียร (2524, 25) กล่าวว่า "สังคมไทยในชนบทเป็นสังคมแบบสมมติ เรียนง่าย ไปเรื่อย ๆ ชอบเครื่องรางของขลัง เชื่อในลั่งศักดิ์สิทธิ์ และภที่ปีศาจ การทรงเจ้า บนบานคอเจ้าที่เจาทาง การบอกใบหนาย... นิยมพูดเสมอๆ แล้วแต่บุญทำกรรมแท่ง และแต่โศกชะตา ชอบหลีกเลี่ยงกฎหมาย ใจหลีกเลี่ยงกฎหมาย ใจถือว่าเก่ง มีฝีมือ"

✓ 8. การดำเนินรัฐวิสาหกิจในหมู่บ้าน จากการสำรวจหมู่บ้านบางส่วน 34 แห่ง ในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท 22 อำเภอ ของ ๑ จังหวัดในภาคเหนือ ตอนบน คือ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย เมืองสุโขทัย พะเยา ตาก แพร และนาน ซึ่งครอบคลุมประชากร ๓,๔๘๑ คน เรือน ผลการสำรวจ มีดังนี้ (สุนทร สุนันธ์ชัย, ๒๕๒๗, ๔๑ - ๔๔)

8.1 สภาพหมู่บ้านบางส่วนในหมู่บ้าน เป็นบ้านหลังคามุงด้วยใบ กองตึง หรือใบจาก และรอยละ 70.6 ของหมู่บ้าน ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน การคิดถือระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ หรือตลาด ถนนช่างลำบาก

8.2 การท่านาและทำไร่ เป็นการทำแบบพื้นบ้าน ประชาชน ส่วนใหญ่ท่านาและทำไร่ มีจำนวนรอยละ 41.5 รองลงไปประกอบอาชีพ รับจำนำ มีจำนวนรอยละ 23.5 ผลกระทบที่สำคัญ คือ หมู่บ้านบางส่วน จำเป็นต้องซื้อขายบาร์โค้ด

8.3 ครัวเรือนรับจำนำซึ่งมีจำนวนรอยละ 23.5 ของครัวเรือน ทั้งหมดเป็นกลุ่มนับพหุภัณฑ์ยากจนที่สุด ไม่มีที่คืนล่าหรือหักหิน จึงมีการยังชีพภายนอก รับจำนำวันละ 15 - 30 บาท

8.4 รายได้เสริมมีอยู่บ้าง คือ มีรายได้เสริมจากการท่านาใน เหตุ ไบทอง และผักหวาน ไบขาย มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 300 - 600 บาท ต่อปี

8.5 ค่าน้ำสาธารณสุข ประมาณ 1 ปี ภายในหมู่บ้าน ครอบคลุม โรคหวัด นาเลเรีย และปอดทอง เด็กแรกเกิดถึง ๑ ปี ภายในหมู่บ้าน ประมาณ ๑๐๐๐ คน ท่องเที่ยว เป็นจำนวนมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการขาดแคลนบริการ สาธารณสุขชั้นน้ำดี กล่าวคือ ในหมู่บ้านบางส่วนที่สำรวจมีอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพียงรอยละ 44 และมีบุคลากรสาธารณสุข (นสส.) เพียงรอยละ 50 ท่านนั้น เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา ประชาชนในชนบท

จากนั้นก็จะปะอภิให้เป็นไปตามยถากรรมจนสายเกินแก้

9. ค่านิยมในทางที่ไม่สร้างสรรค์ ค่านิยมในทางที่ไม่สร้างสรรค์ของสังคมไทย เช่น ค่านิยมในการเมืองสิทธิ์ เสน่ห์พรรค เด่นพาก ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซึ่งคุณหญิงเต็มศรี บุญยสิงห์ (2527, 4 – 5) ได้ศึกษาว่า “ค่านิยมของคนไทยมี 3 อย่าง คือ (1) ค่านิยมที่มีลักษณะเฉพาะสังคม (2) ค่านิยมความสุภาพของสังคม (3) ค่านิยมของเอกตบุคคล... ความแรงประทับของรอยอดของสังคม เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ทำให้สังคมไทยเกิดปรากฏการณ์ของค่านิยมในแนวทางของการแต่งແยກ เกิดอภิสิทธิ์และเด่นพาก”

จากทัศนะนี้ แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมไทยชอบการเมืองสิทธิ์ หากสัจธรรมแห่งคน (Self – realization) มีการตีค่าตัวสูง (Self – overestimation) มาจากความดุษฎี (พูดมากกว่าทำ) มีความรับผิดชอบคำ ชอบเปรียบเทียบและเอาอย่าง ขาดความเป็นระเบียบ และไม่ละอายคอบาบ

สวน ณิธิ สมัครการ (2527, 12 – 15) กล่าวว่า “คนไทยเรา มีค่านิยมในการนับถือตัวบุคคล มุ่งให้คนมีชั้นชั้นบูรอดเป็นสำคัญ โดยเฉพาะยิ่งถือ กวีของสุนทรภู่ ที่กล่าวว่า รู้สังไคไม่สูรุวิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี”

จากทัศนะนี้ ก็มีความเห็นค่ายคลึงกันที่ระบุของ คุณหญิงเต็มศรี บุญยสิงห์ กล่าวคือ ค่านิยมนับถือตัวบุคคล ชอบเอารั่วเรื่องเดียว ไม่ชอบขัดแย้งหรือขัดคอก (Permissiveness) มีความรักสนุก (Fun-loving) ไม่ชอบทำงานหนัก (Abhorrence of hard-work) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่ใช้สมอง คืออย่างลือชื่น และงานที่ใช้กำลังกายอย่างหนักแล้ว คนไทยจะพยายามหลีกเลี่ยงเสมอ

นอกจากนี้แล้ว คนไทยยังนิยมในความเป็นคนใจกว้างและใจนักเลง (Broad-mindedness) ใจกว้าง คือ ความเอื้อเพื่อเนื้อแผ่นดินอยู่ด้วยกัน โดยไม่คำนึง

ถึงความสูญเสียหรือสิ้นเปลืองของคนเอง ส่วนใจนักลง คือ ความกล้าได้กล้าเสีย แต่มีภาระมีแนวโน้มในการกล้าเสียมากกว่า

ผู้วิจัยเห็นว่า ค่านิยมดังกล่าว ยอมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ และสังคมไทยอย่างยิ่ง คั่งนั้นการปลูกฝังค่านิยมในแนวทางที่ถูกต้อง ควรทำกันตั้งแต่เด็ก และค่านิยมที่ควรปลูกฝังอย่างแรงควรคำนึงถึงความสำคัญ ควรเป็นค่านิยมดังนี้

1. ค่านิยมไทย ค่านิยมประชาธิรัฐ
2. ค่านิยมในเรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความคิดกว้างไกล มีการวางแผนที่ถูกต้อง ไม่ทำอะไรตามยถากรรม
3. ค่านิยมในการพึ่งตนเอง รู้จักประหนูด
4. ยึดถือหลักการมากกว่าบุคคล ขยายขันแข็ง ยกย่องบุคคลหรือกลุ่มนชน ที่ทำงานเพื่อสังคม
5. นิยมความเชื่อในเรื่องวัฒนาศาสตร์ ไม่ใช่ไสยาสรรและลิ้ง หักดิบ หรือ เน้นหมากในเรื่องความเป็นระเบียบ เคราะห์ภูมาย เกษรพินความเป็นคนเทา เที่ยมกัน

ข้อมูลที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง เป็นความจำเป็นพื้นฐานและเป็นธรรมชาติของมนุษย์ มีฉะนั้นก็ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น การกิน การคุ้ม การเดิน การพูด และการคิด เป็นคน คนอื่นจะช่วยไม่ได้

การพึ่งตนเอง เป็นฐานของการที่จะช่วยผู้อื่นได้ สังคมไทยที่มีคนพึ่งตนเองมาก สังคมนั้นจะมีแค่ความมั่นคง ปลอดภัย แต่สังคมไม่คิดมีแค่คนไม่พึ่งตนเอง มาก สังคมนั้นจะมีแค่ความมั่นคง ปลอดภัย แต่สังคมไม่คิดมีแค่คนไม่พึ่งตนเอง มาก สังคมนั้นจะสอนแอด ไม่มั่นคง เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นก็จะไม่มีใครช่วยได้

การช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ต้อง คือ การช่วยให้เขารู้จักพี่
ในมีการช่วยเหลือให้ที่ศักดิ์งานนี้

ดังนั้น การพึ่งคนเองจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดขึ้นแก่คนเองและส่วนรวม

ข้อมูลที่เกี่ยวกับการพึ่งคนเอง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพึ่งคนเองตามทัศนะของพหุศาสตร์นิกชน

มีผู้ทรงคุณวุฒิทางพหุศาสตร์หลายท่านได้แสดงทัศนะที่เกี่ยวกับการพึ่งคนเอง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชริรญาณวิรรถ ได้กล่าวไว้ในกฎหมายความเชื่อมนุษยภาพ (2525, 5) ว่า

"การพึ่งคนเองคือมีความเชื่อในคนเอง รับฟังตั้งครัวเอง อย่ามุ่งทุกความอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในตัวของท่านผู้อื่น จนเสื่อตราชัวตัวเองไว้สูงครามกว่าตัวเอง ความกำลังของตัวคืออุทสาหะศึกษาให้เป็นคนมีศักดิ์ภูมิความคิดประกอบกิจธุระของคนคน ลักษณะของคน ถ้าการนั้นยังคงพึ่งผู้อื่น ก็จะออกกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์อย่างโดยย่างหนึ่ง ให้เข้าใจผลคุณกัน หรือเต็มความสามารถของคนที่พึ่งท่านให้ได้ อย่าคิดพึ่งเขาเป็น เชนนี้ก็ยังนับว่า เลี้ยงชีพของตัวด้วยกำลังของตัวเอง ถ้ายังไม่สามารถด้วยประการนั้นจะจะต้องพึ่งเขาด้วยประไบชน เป็นฯ จงคิดตอบแทนอุปการของเขานอกภัยหลังจากสิ่งที่ควร"

All rights reserved
Digitized by Chiang Mai University

พุทธศาสนา (2525, 60) กตัญญู

"อัคค่า หิ อัคคโน นาโถ^๑
 มีเปิร์ก ชาฟัง ชั่งพระเจ้า^๒
 แทพวากเรา ชาพุทธ ศากสนา^๓
 บุ๊เชื่อฟัง โยวาท พระศากสักกา^๔
 พึงธรรมาน คือฟัง ชั่งคัว เออง^๕
 ประกอบกรรม นำมาน ชั่งโภคผล^๖
 ทั้งแทคกน ชนปลาย ไก่เหมาะเหี้ยม^๗
 หังหังโลก ทางธรรม กยั่งเกรง^๘
 ถือเคลบง สร้างคัว อัญหัติกัน^๙
 อัคค่า หิ อัคคโน นาโถ แบปลา^{๑๐}
 คัวฟังคน ฟังคัวแน ดาบีกัน^{๑๑}
 เป็นอ่นไป วนเวียน พาเพียร ครัน^{๑๒}
 พึงเรานั้น ไน "หนึ่ง" เมือนพึงคัว"^{๑๓}

และแทนพุทธศาสนา สักว่า

"...อันฟังหัน ฟังไก่ แคบ่างลิง^{๑๔}
 เช่นพึงพิง ผ่านเกล้า เจอาอยหัว^{๑๕}
 หรือพึงแรง คนใช จนควยวัว^{๑๖}
 ใชจะพน ฟังคัว ไปเมื่อไร^{๑๗}
 ทองทำดี จึงเกิมี ที่ให้ฟัง^{๑๘}
 ไม่มีดี นิกหนึ่ง พึงเข้าใน^{๑๙}
 ทำคีไป ฟังคัว ช่องคัวไป^{๒๐}
 แลวจะไก่ ที่ฟัง ชั่งถาวร^{๒๑}

พึงดูอื่น	พึงได้	แต่กายนอก
ท่านเพียงแต่	กล่าวบอก	หรือพร่าสอน
คงทำจริง	เพียรจริง	ทุกสิ่ง, ต้อน
นี่, จึงถอน	ค้าไค	ไม่ตกใจ
จะตกใจ	หรือว่า	จะตกใจ
คนคงยก	คนเอง	ให้หมายสม
คนไม่ยก	ให้เช้ายก	บันพกสม
จะตกหลุม	ตายเปลา	ไม่เข้าการ"

ปัญญาณนักศึกษา (2526, 51) กล่าวว่า

"คนที่ก้าวหน้าในกิจการ ในการศึกษา ในอะไรทุกค้าน เพราจะเข้า
คิดจะเป็นคนเอง คิดพึงคนเอง พยายามยืนคำย้ำของคนเองเสมอ เรื่องของ
บุคคลเป็นอย่างไร เรื่องของชาติเป็นอย่างนั้น คนที่พึงคนอื่นเสมอไปนั้น เป็นคน
หื่อนแหหื่น สุด ชีวิตที่หื่นและจักอบูในโลกไซบอร์น ความอ่อนแอด้วยเกิดแห่ง^ก
ความหายนั้น จริงอยู่ในบางคราวอาจมีผู้อ่อนค้อยอุปถัมภ์คำนูนเราแต่เขาจะหาย
เราได้ลึกเท่าไหร ขณะที่คนอื่นช่วยให้เราพยุงตัวขึ้นไห เราต้องพยายามยันตนเอง
ไว้ บาง เขาวางแผนเมื่อไหร เรายังคงตัวอยู่ไห คนไทยเรามีคำพังเพยอยู่บทหนึ่งว่า
"อย่างมีจมูกเขามาหายใจ" เพราจะมีคนอื่นเอามายาก สมมุติว่าเขายังไห้ยังก็ต้อง
คืนให้เข้าอีก ลำบาก ของคนมือยาก ใจก็ใช้ซองคนคือว่า"

หลวงวิจิตรวาทการ (2511, 253) กล่าวว่า

"การพึงคัวเอง คือความเป็นคัวของคัวเอง การเลือกอนาคตที่ดูดี
ที่สุดนั้น ก็คือเลือกทางที่เป็นคัวของคัวเอง ให้โกรไน์ทองอาทิตย์ความช่วยเหลือจาก
บุญอื่น การที่จะเล่าเรียนศึกษาหาความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะต้องพิจารณาฯ

วิชาความรู้อันนี้ จะสามารถใช้ประโยชน์ด้วยคนเองได้ โดยมีต้องพึ่งพาอาศัยใคร หรือไม่ เพราะความรู้ทางชีวะจะเป็นประโยชน์ได้ ก็ต่อเมื่อถ่องบอมคัวอยู่ภายใน บังคับบัญชาของผู้อื่น ... หรือผู้ใดที่งานอาจในทางการเมือง แต่ก็มีวิชาความรู้ทาง นายหลักปรัชญา เช่นสานารถเดิมเช่นพ่ายคนเองได้ เช่น การแพทย์ การช่าง หรือศิลปะบางประการ วิทยาการ เช่นนี้ บางที่อาจจะไม่สามารถสร้างความให้ญ หลวงในท่านแห่งฐานันดร แต่ก็จะให้ความผิดสุกแกรเงา ในฐานะที่เรามีอิสระเสรี ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย หรืออยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้ใด ... ในสำค หมายความว่า คนเราจะควรเป็นอิสระแก่ตัวไปหมด การพึ่งพาอาศัย ยอมมีอยู่ เป็นธรรมชาติ แต่เราต้องคัดลอกอนาคตของเราไปในทางที่ให้อิสระเสรีแก่ตัวเรา ให้เราพึ่งคัวของเรางอก ในเมื่อจำเป็นต้องตอบอยู่คนเดียว"

อมร รักษาสติ (2526, 45) กล่าวฯ

"การพึ่งคัว เองช่วยเหลือคัว เอง เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง เป็น ที่ยอมรับของบรรดาศาสตราหั้งหลาย ในคริสต์ศาสนา ก็ถือว่า พระเจ้าจะช่วยก ให้พำนกที่ช่วยคัว เองเท่านั้น ไม่ช่วยคนแบงบ่องอเทา พระบรมศาสดาก็ครับ เตือน เสนอว่า คนเองนั้นแหล่ที่จะเป็นที่พึ่งของตนเอง อันหมายถึงว่า ถองการอย่าง เป็นอย่างมีอะไรก็ต้องทำเอาเอง อย่างรู้สึกต้องเรียนเอง อย่างมั่นคงต้องชวนช่วย หากทรัพย์เอาเอง อย่างกรณีภัยต้องทำบ่ำบุญคัว เอง อย่างเป็นหนี้ก็ต้องก่อนหนี้ เอง ไม่มีใครทำแทนให้ได้"

ส.หรับ วิลาศ มณีวัต (2526, 48) ได้ให้ทัศนะว่า

"ไม่มีใครหรืออะไรมาช่วยเราได้ เราต้องพยายามที่จะช่วยคัวเรา เองด้วยบัญญาของคัว เอง ส่วนครอยู่ในอก นรกรอยู่ในใจ สุขทุกข์เป็นเรื่องที่เรา สร้างขึ้นเองทั้งนั้น โลกเป็นเหมือนกระจากงานในญ ด้าเรามองคุณภาพในหน้า เศร้าสร้อยก็จะพบเหตุการณ์อยู่หน้า ด้า เช่นนั้น เราจึงรับความป่วยไข้เสียใหม

ไม่คือภารกิจ เงาของความจำในสังคมปัจจุบัน เป็นสุข
มองเห็นความเจ็บไข้เป็นของธรรมชาติอย่างหนึ่งไม่ฝึกกับการผันแปรอื่น ๆ ของ
ชีวิตแล้ว อารมณ์ผ่องใส่ ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ กาย ดูดีงบราเจิดเพริดแพรว
แมกระหังสายลมและแสงแดดในยามเช้า ซึ่งเพื่อนบ้านใกล้เคียงมักจะไม่เอาใจ
ใส่"

มาลัย ชูพินิจ (2526, 47) กล่าวว่า

"การพึงคนเอง ตั้งอยู่บนรากรฐานแห่งความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ว่า
ในยามคับแค้นหรือคับขันประการใด คนส่วนมากมักจะถูกขับจูงให้โดยสัญชาตญาณ
ให้หันไปพึ่งไกรหรืออะไรสักอย่างหนึ่ง แทนที่จะหันพึงคนของตนตามหลัก
พุทธศาสนา คือ กลาโหมชี้ญกับความจริง กลาโหมชี้ญกับความทุกข์ และความทรมาน
ไว้ ๆ ไม่ว่าจะเข้มข้นปะคร้าวสักปานใด ก็ตาม นั้น เป็นความอ่อนแอดของผู้มีสิริ
ชีวิต เราอาจจะประหลาดใจว่า ดำเนินมีความภาคภูมิแลหยิ่งในตัวเองได้
เพียงใด นั้นหมายความว่า เราฝึกฝนตนเองให้เป็นคนที่สามารถบันอยูนเท่า
ทั้งสองข่องคนเองไว้ แทนที่จะรอคอยหวังพึ่งพิงหรือเอาจมูกคนอื่นมาหายใจ ซึ่ง
ทำให้เกิดอาการไม่มีความสุข สงบ ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง เกิดความลังเลใจ
อยู่ตลอดเวลา"

สำหรับ ไกวิทย์ วรพิพัฒน์ (2529, 10 - 11) ได้ให้ศัพ绷ว่า "ผู้ที่
จะเป็นที่พึงคนเองได้ต้องประกอบปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ความรู้
ด้านวิชาการ (Academic knowledge) (2) ความรู้ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
(Knowledge of society and environment) (3) ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง
(Knowledge of self) จะนั้น ผู้ที่จะเป็นที่พึงของคนเองและเป็นที่พึงของคนอื่น
ได้ จะต้องรู้จักปรับปรุงตนเองในด้านวิชาการสาขาทาง ๆ ให้มีความรอบรู้,
สามารถทำได้ แก้ปัญหา เป็น รู้จักปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม
รู้จักปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเอง ปรับปรุงตัวเองและสังคม

สิ่งแวดล้อมหั้งสองค้านิ ให้ประสมกadem ก็แล้ว และหลีกสังคมสิ่งแวดล้อมที่ไม่คือไปสู่
สังคมและสิ่งแวดล้อมที่คือ"

จากข้อมูลที่เกี่ยวกับการพึ่งคน เองความทึบตันของพุทธศาสนาที่กังวล
มาแล้วของคน สรุปให้ความไกคันนี้

1. การพึ่งคนเอง คือความเชื่อมั่นในคนเอง พยายามยืนยาวษาของ
คนเอง จริงอยู่แม้ในบางครั้งอาจมีผู้อ่อนคอบุปถัมภ์จากเราอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการ
ช่วยเหลือเพียงชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ไม่มีการเข้าใจอย่างชัดเจน เหลือเราคลอดคน
ไก

2. การพึ่งคนเอง คือความเป็นคัวของคัวเอง รู้จักเลือกอนาคตที่
ดูดีดี แต่ทั้งนี้ไม่ได้มายความว่า คนเราจะเป็นอิสระแก่ตัวไปหนักทุกอย่าง
การพึ่งพาอาศัยอยู่เป็นของธรรมชาติ แต่การที่จะตัดสินเรื่องอนาคตของเราวา
จะทำอย่างไรดี จึงจะมีอนาคตกว้างๆ เป็นหน้าที่ของเราจะต้องตัดสินใจด้วย
คนเอง

3. ผู้ที่พึ่งคนเองได้จะเป็นคนที่มีความเกิดเกี่ยวกับหลากหลาย กล่าว เช่น
กับความจริงของชีวิต พยายามฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคทาง ๆ ความก้าวสั้นสคืบปัญญา
ของคน

4. ผู้ที่จะพึ่งคนเองได้คือองค์ประกอบความรู้ด้านวิชาการ
(Academic knowledge) ความรู้เกี่ยวกับคนเอง (knowledge of self)
และความรู้เกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม (knowledge of society and
environment) คือรู้จักพัฒนาคนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพอยู่เสมอ

5. ที่พึ่งที่แท้จริง คือ พึ่งคนเอง โดยยึดหลักพุทธวิธี "อัศตุติ ที่
อัศตโนมานาโถ" "คนนั้นแหล่งเป็นที่พึ่งของคน" หมายความว่า คนเองจะมอง
รับผิดชอบคนเอง คือองค์ช่วยเหลือคัวเอง ลงมือทำเอง ในกรณีช่วยคัวเองที่มี

ความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้อื่น หรือความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นนั้น ทบ.เอง
จัดกองทัคน เองให้เป็นคนดี เป็นคนที่ควรแก่การช่วยเหลือ จึงจะทำให้การ
ช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเกิดขึ้น และเป็นผลสร้างสรรค์ ถ้าคนไม่ทัคันให้เป็นที่
ประรรณของบุคคลอื่นแล้ว ความช่วยเหลือจากภายนอกย่อมไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

การพึงคน เอง คามที่ปรากฏในคำสอนของพุทธศาสนา

การพึงคน เอง ตามคัมภีร์หลักของพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้
ในโอกาสทาง ๆ เพื่อเตือนใจให้พุทธบริษัทพึงคน เอง เช่น พุทธภาษิตที่ปรากฏใน
ชุหอกนิกาย ธรรมบท พุทธธรรม ฯ

"พหุ ฯ สารณัง ยันตี อาหารรุกขเจตยานี เนตัง โซ สารณัง เชเมัง เนตัง สารณามาคัมม โย ฯ พุทธัญ ฯ ขัมมัญ ฯ จัตดาวิ อริยสัจจานิ ทุกัง ทุกชสมุปปานัง ^๑ อริยัญจวัญสูกัง มัคคัง ^๒ เอตัง โซ สารณัง เชเมัง ^๓ เอตัง สารณามาคัมม ^๔	ปฏิพทานิ วนานี ฯ มนุสสา กยตัชชิกา เนตัง สารณมุตตามัง, สัพพุกขา ปุจจติ. สังขญ ฯ สารณัง คต สัมบับปัญญา ปัลสก ทุกชสส ฯ อติกมัง ^๕ ทุกชุมปสมามินัง ^๖ เอตัง สารณมุตตามัง, สัพพุกขา ปุจจติ." ^๗
---	---

"มนุษย์หง海量 เมื่อถูกภัยคือความกลัวคุกคามแล้ว จึงพากันยิ่ค เอา
ภาระบาง ปานไม่บาง อาหาร และรุกขเจตปัจจัยหง海量 ว่าเป็นสาระ เป็นที่พึง
ที่พึงนั้นไม่ใช่ที่พึงอันเกยม ไม่ใช่ที่พึงอันอุคุณ ผู้ยึดถือที่พึงนั้น ย่อมไม่พ้นจากความ
ทุกหง海量 ไก ส่วนผู้ใดยึดถือพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ ว่าเป็นที่พึง เป็นสาระ

เห็นอริยสัจ 4 ด้วยปัญญาอันชอบ คือเห็นทุกชีวิตรู้เห็นความดับทุกชีวิตรู้เห็นทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกชีวิตนั้นเป็นที่พึงอันเกยม นั้นเป็นที่พึงอันอุดม ยิ่งถือสิ่งนี้เป็นที่พึงแล้ว ย่อมพณาจากทุกชีวิตรู้เห็นได้"

จากข้อความแห่งพุทธภาษิตที่ยกชื่อนามกล่าว ณ ช่างคนนั้น มีคำอธิบาย
ดังต่อไปนี้

คำว่า "สรณะ" เป็นคำที่ใช้ในภาษาบาลี ตรงกับภาษาไทยว่า
"ที่พึง" ศัพท์ที่เกี่ยวกับคำว่า "ที่พึง" เท่าที่ปรากฏอยู่ในภาษาบาลีมีหลายศัพท์
 เช่น คำว่า "สรณะ ที่ปะ นาตะ ဏานะ" หง. ๔ คำนี้ แปลว่า "ที่ระลึกถึง
 ที่พึงพิง ที่พำนัก ที่กำจัดภัย และที่คานหนา" (พุทธศาสนาภิกขุ, 2521, 103)

ดังนั้นคำว่า "สรณะ" ในที่นี้ จึงหมายถึงที่พึงในพุทธศาสนา ที่พึงใน
 พุทธศาสนา คือ "พึงธรรม พึงคนเอง" ดังพุทธภาษิตที่ว่า "อัตตา หิ อัตตโน^๔
 นา gó" "คนนั้นแหละ เป็นที่พึงของคน" (ขุทอกนิกาย ธรรมบท อัตตาราก)

การที่บุคคลจะ เป็นที่พึงของคน ไก่นั้น จะกองลงมือประพฤติปฏิบัติตาม
 หลักธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำไว้ จึงจะได้รู้ว่า "เป็นผู้มีคนเป็น
 ที่พึง บุธรรมเป็นที่พึง ไม่มีสิ่งอื่น เป็นที่พึง"

คำว่า "อัตตา หรือคน" แปลตามศัพท์ไทย อย่าง คือ (1) สภาพที่
 ต้องห้องเหี้ยwise คือ วนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ (2) สภาพผู้เสวยสุขทุกชีวิตรู้เห็น
 (พระสุพจนมนูญ) (ฉบับธรรมประทีป), 2495, 4)

คำว่า "คน" ในที่นี้ หมายถึงสภาพที่ประกอบด้วย กาย และใจ ส่วนที่
 เป็นร่างกาย เรียกว่า "รูป" รูปนั้น หมายถึงมหภาครูป ไคแกชาต ๔ คือ คิน
 นำ ลม ไฟ (ของแข็ง ของเหลว อากาศ และความร้อน)

ส่วนที่เรียกว่า "ใจ" นั้น เป็นสิ่งที่ประกอบด้วย (1) เวทนา (ความสึกค้าง ๆ เช่น หน้า ร้อน ลุก ทุกชั่วโมง) (2) สัญญา (ความจำที่เก็บรวบรวม จำกัดเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตและปัจจุบัน) (3) สังชาร (ความคิดปัจจุบัน เช่น ความคิดในทางด้านหรือทางซึ่งเป็นตน) (4) วิญญาณ (ความรู้แจงสิงค่าง ๆ เช่น รูปแบบ เสียง กลิ่น รส ฯลฯ)

สิ่งที่ประกอบด้วยความรู้ เป็นสมมุติลักษณะของบัญญัติเรียกว่า "บุคคล หรือตัวตน" เมื่อนักปัจจุบันว่า "เรา" ที่ถูกบัญญัติเรียกว่า "เรา" คือพุทธภัยที่ว่า

"yatā hi oṅkarmātra no ki sattō r̥ūḍi oṭī
eravāñ cāñceśu śāñceśu no ki sattōki śāmaki"

"เมื่อนอย่างว่า เพาะคุณส่วนหงส์หลายเช้า เสียงว่า "เรา"
บ่อมีฉันใด เมื่อขันหงส์หลายยังมีอยู่ การสมมุติว่าสักว่า
บ่อมีฉันนั้น" (สังยุกตินิถาย สคากธรรมชาต)

เมื่อใด ถ้าเรายกตัวว่า "เป็นเรา" ที่มั่นคงด้วย ชั่งขัดกับกฎหมายแห่งธรรมชาติ หรือกฎหมายแห่งไตรลักษณ์ คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกชั่ง อนัตตา เมื่อนั้น เราจะประஸบแต่ความทุกข์ โหนนี้ส

ทั้นนั้น จึงคงอาศัยความรู้ความเข้าใจในหลักแห่งธรรม คือกฎหมายแห่งธรรมชาติ หรือกฎหมายแห่งไตรลักษณ์ ถังกตัวแล้ว และรักษาเรื่องความเข้าใจ ความเป็นจริงของชีวิตและจิตใจของคนในหมาดีนั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า "สร้างบัญญัติ" ให้เกิดขึ้นในตน และฝึกอบรมตนให้ตั้งอยู่ในกฎศักดิธรรมทาง ๆ ก็จะได้ ข้อว่า "มีคนเป็นที่พึ่ง มีคนเป็นสรณะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นสรณะ ไม่มี สิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นสรณะ"

ขอความที่ว่า "โย จะ พุธัญ จะ รัมมัญ จะ ลังชัญ จะ สรณัง ค์โต"

นั้น มีความหมายว่า "ผู้ใดคือก็ต้องพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ วาเป็นสรณะ เป็นที่พึง ย่อมไชยว่า เป็นมีคุณ เป็นที่พึง มีคุณ เป็นสรณะ มีคุณ เป็นที่พึง มีธรรม เป็นสรณะ ไม่มีสิ่งอื่น เป็นที่พึง"

ขอความนี้มีค่าอัตราขึ้นอยู่กับต่อไปนี้

คำว่า "พระพุทธ" หมายถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ครั้ง

ເອງໂຄບໂອບ ເປັນຄາສົກຂອງພຸທ່ສຳສັນາ ເປັນຜູ້ປະກາສົງຈິງຮັມແກ່ຈາວໄດ້
ພຸທ່ສະ ແປລວາ ຜູ້ຂອງພົມ ພຣະພຸທ່ສ ເຈົ້າໆໝາຍດີນ ຜູ້ທຽບແລວ ຕົນແລວ ຄືອງກວາມ
ຈົງຂອງໄດ້ແລະຫົວືກ

พระพุทธเจานี้คือลักษณะ ๙ ประการ เรียกว่า พหุคุณ ๙ คือ

1. อรหัง เป็นพระอรหันต์ ไก่จากกีโลส เป็นผู้บรรลุธรรม
  2. สัมมาสัมพุทธะ เป็นผู้ตรัสรู้เอง โดยชอบ คือ ทรงคนพบสัจธรรม
ความประองค์เอง
  3. วิชาจารณัสน์โน เป็นผู้ถึงพร้อมความรู้และความประพฤติ
อันดีงาม
  4. สุคโต เป็นผู้แสดงไวปี๊แล้ว คือ เป็นผู้พ้นจากความชั่วทั้งปวง
  5. โลกวิญญา เป็นผู้รู้ความจริงของโลกและความเป็นจริงของชีวิต
  6. อนุคโติ บุรุษทั้มสารถี เป็นพระครูสามารถฝึกบุคลที่ควรฝึก
โดยไม่มีใครเทียบเท่าได
  7. สัตถा เทเวนุสสานััง เป็นศาสตร์ของเทวคุณและมนุษย์ทั้งหลาย
  8. พุทธะ เป็นผู้แคลนแคร์ คือรู้แจ้งเห็นจริง และคนจากอวิชชา
  9. ภควา เป็นผู้ควรรับการนับถือ

การระลึกถึงพระพุทธคุณ ก็คือการยึดถือธรรมเป็นหลักส่าหรับยึดเหนี่ยว
ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าไป ๆ ชั้นไป

คำว่า "พระธรรม" หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลัก
ความจริงและหลักความประพฤติ เป็นความจริงอันประเสริฐ หัวใจของหลักธรรม
คำสอนของพระพุทธองค์ คือ อริยสัจ 4 แม่พระพุทธองค์จะเสกจปรินิพพานไป
แล้ว แต่พระธรรมก็ยังคงอยู่ กังพุทธภัณฑ์ที่ว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเป็นเรา"
(วัดกลลิสูตร สังบุคคลนิกาย ศาลาธรรม)

พระธรรมมีคุณลักษณะ 6 ประการ เรียกว่า ธรรมคุณ 6 คือ

1. ลักษณะ トイ ภาคตา ซึ่มโน พระธรรมเป็นคำสอนอันพระย่มี
พระภาคตรสร์ดีแล้ว เป็นความจริงอันประเสริฐ
2. สันทิญาสีโภ พระธรรมนี้ ผู้ปฏิบัติความจะเห็นด้วยกันเอง ในกอง
เชื่อญี่น์ พึงเห็นความการปฏิบัติของตนเอง
3. อกาลิโภ ไม่จำกัดเวลาสถานที่ ปฏิบัติเมื่อไก่เห็นผลเมื่อนั้น
เป็นจริงตลอดเวลา ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย
4. เอหิปัลสีโภ ควรเรียกให้มาก คือ พระธรรมเป็นคำสอนที่ควรจะ
เชิญให้ครร เชิญให้มาก มาพิสูจนคราชสอบไก่ทุกเวลา
5. โวปนบีโภ ควรน้อมเข้ามา คือ พระธรรมเป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้าไว้
ในใจเพื่อยึดถือเป็นหลักปฏิบัติคนในชีวิต จะไก่บรรลุถึงความหลุดพ้น
6. ปัจจัตัง เวทิคัพโพ วิญญาณที่ วิญญาณนี้ไก่เนินพะกน คือ พระธรรม
นี้ เป็นสิ่งที่วิญญาณจะรู้จักไก่ และการรู้นั้นเป็นของเนินพะกน คือ
ปฏิบัติความจังจะรู้ ท่าແเทนกันไม่ไก่ แบงบันไหกันไม่ไก่ คือ
ประจำกษัตรคบคนเอง

อาบนิสังส์ของ การระลึกถึงพระธรรมคุณ จะทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติความ
หลักธรรมประสบความสุขส่าเร็จในชีวิตทั้งในภพนี้และภพหน้า

ค่าวา "พระสังข" หมายถึงสาวกผู้ประพฤติปฏิบัติคำสอนของพระพุทธองค์ พระสังขในพุทธศาสนา มี 2 ประเภท คือ (1) สัมบุคิสังข คือ ผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา เป็นผู้ปฏิบัติคือปฏิบัติชอบ บ่าเพี้ยนเพียร เพื่อบรรลุณธรรมผล และนำสัจธรรมมาเผยแพร่แก่พุทธบริษัท (2) อริบสังข คือ พระอริบุคคลที่บรรลุณธรรมผลแล้วเริ่จเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ได้จากิเลสแล้ว และนำสัจธรรมมาเผยแพร่แก่พุทธบริษัท

พระสังขมีคุณลักษณะ 9 ประการ เรียกว่า สังขคุณ 9 คือ

1. สุปฏิบัติ ใน เป็นผู้ปฏิบัติคือ คือ ดีตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ มีใช้ดีตามที่ชาวโลกคิดว่าดี หรือคิดว่าดี
2. อุฐปฏิบัติ ใน เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือ ตรงตามธรรม ตรงตามความคิด หักด้าย วากา ใจ
3. ญาณปฏิบัติ ใน เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามทางเพื่อจะได้บรรลุสัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้
4. สามีจิปฏิบัติ ใน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติไม่ชอบหลัง ก้าวหน้าไปสู่สัจธรรมเสมอ
5. อาหุเนย โย เป็นผู้ควรแก่องค์นับ คือ ควรแก่การรับของที่เขา นำมาถวาย
6. ปานหุเนย โย เป็นผู้ควรแก่การตอบรับ
7. ทักษิเนย โย เป็นผู้ควรแก่ทักษิณ ควรแก่องท่านบุญ
8. อัญชลิการณ โย เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้
9. อนุตตรัง บุญยักษ์เชตทัง เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งรักษา ปลูกฝัง และเผยแพร่ความคิดที่ยอดเยี่ยมของโลก

การระลึกถึงพระสังขคุณ ทำให้เกิดกำลังใจในการทำความดีและเป็นปัจจัย ความชั่ว เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตรื่น起 อกอุปในสภาพดีขึ้น พระสังขคุณจะเป็น

หลักธรรมให้เรายึดถือและนำมาปฏิบัติแก่ปัญหาเหล่านี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปภายดี

ข้อความที่ว่า "จัตดาวิ อริยสัจจานิ สัมมัปปัญญา ปัสสกิ" นั้น หมายถึง การรู้แจ้งชัดของอริยสัจ 4 ควยปัญญาของ เทพเจ้าซึ่งมารคมีองค์ 8 ตน เป็นทางคับ ทุกชั้น นั่นคือที่พึงอันเป็นแคนเเกะน นั่นคือที่พึงอันสูงสุด ญูเข้าถึงชั้นที่พึงคังกล่าว บ่อนพนจากทุกชั้นปวงไค

ข้อความนี้ มีค่าอธิบายดังนี้

คำว่า "อริยสัจ" คือความจริงอันประเสริฐ เป็นความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงคุณพณ หรือครรัสรู อริยสัจ ที่อว่า เป็นหลักคำสอนที่ครอบคลุมหลักธรรมทั้งหมดในพหุศาสนา ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีคุณค่าคือเด่นหลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้:-

1. เป็นวิธีการแห่งปัญญา ชั้นคำเนินการแก้ไขปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล
2. เป็นการแก้ปัญหาและจัดการกับศีวิตของคน ควยปัญญาของคนเอง
3. เป็นความจริงที่เกี่ยวกับศีวิตของคนทุกคน
4. เป็นหลักความจริงกลาง ๆ ที่ติดเนื่องอยู่กับศีวิต และใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอดกาล

หลักอริยสัจที่พระพุทธเจ้าทรงครรัสรูมี 4 หัวขอ คือ

1. ทุกอย่างได้แก้ ชาติ ชาติ มนธรรม คือ การเกิด แก้ เจ็บตาย การพัลพารากจากลั่งที่รัก ความปราถนาไม่สมหวัง การยึดถือขันธ์ 5 หรืออุปทานขันธ์ เป็นทุกชั้น พอกอีกนัยหนึ่งทุกชั้น คือภาวะที่แห่งความกดดัน ความบีบคั้น ขัดแย้ง ขัดของ เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ในก้าวหน้า หรือทำความเข้าใจโดยชัดเจน เพื่อ เกริบมตัวคำเนินการแก้ไขในครองกับสาเหตุนั้น ๆ

2. สมุหบํ คือสาเหตุแห่งทุกชีวิตรักษา ๓ อย่าง คือ การคัมภ่า ความอยากได้ ความพอใจทางประสาททั้ง ๕ ที่เกิดจากสิ่งที่นารักน่าใครทั้งหลาย กากพันหา ความอยากรเป็นโน่น เป็นนี่ และวิภาคพันหา ความไม่อยากมีอยากรเป็น พอกอีกนัยหนึ่ง คัมภាក็ความอยากรที่ยึดถือเอาคัวตน เป็นที่หง ทำให้ชีวิตดูบีบคั้น เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว พึงละคัมภานั้นเสีย

3. นิโรค คือความคับทุกชีวิตรักษา โดยไม่ให้เหลือ ด้วย การคลายออก สลัดออก ไม่ผ้าพัน พอกอีกนัยหนึ่ง การคับทุกชีวิตรักษาที่ไม่มีความทุกชีวิตรักษา เนื่องจาก เพราะความหมดไปแหงคัมภ่า ไม่มีการรักบีบคั้นควบความรู้สึก กระวนกระวายใจ ไม่มีความกลัว และไม่มีความติดกองใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่ความปริสุทธิ์ เนื้อรู้อยู่อย่างนี้แล้วพึงทำให้แจ้ง ทำให้สำเร็จหรือบรรลุถึง

4. มรรค ๘ คือปฏิปทา หรือทางที่นำไปสู่ความคับทุกชีวิตรักษา (แปลง สนธิรักษ์, ๒๕๒๑, ๔๗ - ๕๒)

การที่จะหลุดพ้นจากความทุกชีวิตรักษาโดยรักษาความสุขนั้น เราจะต้องคำเนินชีวิตรักของเรารอย่างถูกต้อง พุทธศาสนาได้แนะนำหนทาง ๘ ขอที่จะช่วยให้เราพบความสุขทางใจของชีวิตรัก ความสุขทางใจที่เราได้รับนี้จะก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้อื่น โดยทรงความนรรคแปลงทาง คือทางที่จะนำไปสู่ความสงบอันสมบูรณ์ มรรค มีองค์ประกอบ ๘ เรียกว่า อัญชั้นคิกิมรรค มีกังคกอบไปนี้

1. สัมนาทิภูริ (เห็นชอบ) เห็นในที่นี้หมายความว่าเข้าใจ คือ เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง นั่นก็คือรู้อริยสัจ ๔ และเห็นไตรลักษณ์ ปัญหาที่สำคัญที่สุดของชีวิตรักคือปัญหาระเรื่องความทุกชีวิตรัก ๔ ก็คือความจริง ๔ ประการ เกี่ยวกับความทุกชีวิตรัก ภาระเข้าใจอริยสัจ ๔ อย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญไตรลักษณ์ก็เหมือนกัน การเข้าใจและเห็นไตรลักษณ์ยอมรับว่าให้เราเข้าใจ ปัญหาระเรื่องความทุกชีวิตรักได้และซักเจนสมบูรณ์ชน ไตรลักษณ์เป็นลักษณะที่ไปของ

ทุกสิ่ง การไปปืนหรือชักขวางความจริงขอฉันนี้จะต้องเกิดความไม่ปกติสุขขึ้นอย่างแน่นอน

ลัมนาทีภูริหมายถึงการเห็นและเข้าใจอย่างสัจ 4 กับไตรลักษณ์ซึ่งเป็นการสรุปให้เข้าไปสู่ความหมายสูงสุดคือนิพพานໄก แท้หลักธรรมของนี้สามารถนำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันໄก การเข้าใจสิ่งทั่ว ๆ ตามความเป็นจริงนั้น เป็นสิ่งสำคัญส่าหรับกิจกรรมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหนังสือ การทำงาน การพักผ่อน หรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าเลือกหรือใหญ่ ถ้าเราเข้าใจสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ผิดจากความจริงเสียแล้ว ผลสัมภาระย่อมเกิดไกยากหรือเกิดไม่ได้เลย

การเห็นอะไรบ้างจากความเป็นจริงนั้น เกิดจากมูลเหตุหลายอย่าง แต่ที่สำคัญที่สุดคือการมองอะไรที่เข้าทางตา เอง คนเราเมื่อมองสิ่งต่าง ๆ จากแง่เฉพาะของคนแล้วก็ เมื่อคนนisi ส่วนที่ตาสี สิ่งที่ขาวก็อาจลายเป็นคำ สิ่งที่เหลืองก็อาจลายเป็นแสدقໄก การมองเข้าทางคนเองนั้น เกิดจากกุศล มูล 3 คือ โลก (โลก) โภสัต (โภสัต) โมะ (หลง) คนเราเมื่อมีความโลก มีโภสัต และหลงมายั่งแล้ว ก็บ่อมคิคิวต้า เองเป็นใหญ่ และเมื่อต้า เองเป็นใหญ่ สิ่งต่าง ๆ ที่เห็นก็ผิดไปจากความจริงໄก กันนี้ในการส่งเสริมให้เกิดลัมนาทีภูริขึ้น เราควรพยายามวางแผนต้า เป็นกลาง ไม่ให้ความเห็นแก่ตัวมากไปกว่าความจริง มิฉะนั้นเราจะเข้าใจอะไรบีกพลาค้อน เป็นมิจฉาทีภูริ

2. ลัมนาสังกับปะ (คำรีชอบ) คำรีชอบหมายถึงความคิดของชั้นนี้

3 ประการ คือ

- เนกขัมสังกับปะ คือการคำว่าที่ปลดออกจากภารกิจพันกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะมาสนองความอยากอันใดแก่ รูป รูส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เรียกันว่าความคุณ เป็นความคิดที่ปลดออกโปรด มีความนึกคิดไปในทางเสียสละ ปราศจากการครุ่นคิดที่จะหาผลประโยชน์และความพอใจของตน

๔. อพยานาทสังกปปะ คือความค่าที่ปลดออกจากพยาบาล ไม่มองคนในแง่ราย ไม่มีความเคียดแค้นซึ่งกัน ไม่มีความรู้สึกที่ประณณาก็ คิดที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข นั่นคือมีแต่ความคิดเมตตา

เนคทากางกับสีเหลืองหรือสีเขียว เสน่ห์คือความรักในทางบุคคล เป็นความพอใจส่วนตัว เป็นความรักที่เกิดจากความลำเอียง และมีความเห็นแก่ตัว เจือปนอยู่ด้วย ส่วนเนคทาก เป็นธรรม oglang ๆ เกิดจากภาระของจิตที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว มีความเป็นธรรมต่อทุกคน เสน่ห์กัน ไม่มีอกคิดและความลำเอียงที่จะเข้าแข่งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

๕. อวิหิงสาสังกปปะ คือความค่าที่จะไม่เบี้ยคเมียน ไม่คิดทำร้าย หรือมุ่งจะทำลาย มีความกรุณาชั่งหนายถึงความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

ลัมมาสังกปปะนี้ทั้งขั้นกับมิฉาสังกปปะ อันໄก์แก

(๑) การสังกปปะ คือ ความหมั่นกับภารกุณ (รูป รส กลิ่น เสียง สมัย)

(๒) พยาบาลสังกปปะ คือ ความคิดเบี้ยคแคนซึ่งกัน

(๓) วิหิงสาสังกปปะ คือ ความค่าที่จะเบี้ยคเมียนและทำร้าย

๖. สัมมาวาราชา (เจราชอบ) สัมมาวาราชาໄก์แก่จีสูตริ ๔ คือการพูดจาในทางที่ถูกที่ควร ชั่งนี้ ๔ อย่าง คือ

ก. งดเวนการพูดเท็จ (บุสภาวะ)

ข. งดเวนการพูดสอนเสียค (ปีสุภาราชา) คือการพูดบูลงให้เกิดความแตกแยกหรือให้เกิดความเกลียดชังกัน

ค. งดเวนการพูดหมายความ (ผู้สาวาท) คือการพูดจากระด่างไม่สุภาพ พูดเชิงกราด

๔. งค์ wen การพูดเพอเจ้อ (สัมผัสปลางะ) ในที่นี่หมายรวมทั้ง
การพูดสิ่งที่ไร้สาระ การชูบชิบในหา

สัมมนาจารุสังกันขามกับมิจฉาชารา ศึกษาเชิง ໄคแกวจีทุริต ๔
อันໄคแก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดหยาบคาย และการพูดเพอเจ้อ.

๔. สัมมาภัมมันคง (กระทำชอบ) สัมมาภัมมันคงໄคแกกายสุจริต ๓
ศึกษาระท่าที่ถูกต้องมี ๓ ประการ คือ

ก. งค์ wen จากการทำลายชีวิต ที่เรียกว่าป่าเผาคิบาก

ข. งค์ wen จากการซ่อมแซมของที่เขามีໄคให้ ที่เรียกว่า
อหินนาทาน

ค. งค์ wen จากการประพฤติปฏิในกิจกรรมทั้งหลาย ที่เรียกว่า
การเมืองมิจฉาชาร สัมมาภัมมันคงทรงกันขาม ศึกษายุทธิ ๓ ໄคแกการทำลาย
ชีวิต การซ่อมแซมของที่เขามีໄคให้และการประพฤติปฏิในกิจกรรม

๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ศึกษารหنمานกิจอาชีพที่สุจริต
ไม่ตอกโง่ ไม่หลอกลวง ไม่กำรงชีพด้วยกิจการที่จะหารายได้อื่นหรือให้ไปแกคน
ที่ไม่ใช่ เช่น ขายอาวุธ ขายเครื่องของของเม่าเป็นตน

๖. สัมมารายานะ (พยาบาลชอบ) สัมมารายานะໄคแก สัมมัปปชาน ๔
(หรือเรียกสั้น ๆ ว่าปชาน ๔) หมายถึงความพยายามที่ช่วยเหลือ ๔ ประการ คือ

ก. สังวรปชาน ศึกษาความพยายามที่จะป้องกันความช้ำมีให้เกิดขึ้น
เป็นความพยายามที่จะนำไปเกิดความคิดที่จะทำช้ำ

ข. ปหานปชาน ศึกษาความพยายามที่จะก้าจัดความช้ำที่เกิดขึ้นแล้ว
ให้หมดไป

ค. ภวนปชาน ศึกษาความพยายามที่จะสร้างความที่บังไม่เกิด
ให้เกิดขึ้น

๕. อนุรักษนาปชาน คือความพยายามที่จะรักษาความศิริเกิดขึ้นแล้วให้คงมั่นคงและให้สมบูรณ์ขึ้นไปเรื่อย ๆ

ความเพียร เป็นคุณธรรมที่สำคัญของหนึ่งของพุทธศาสนา ความมุ่งของพุทธศาสนาในการที่จะบรรลุถึงความสุขสงบแห่งจิตใจนั้น ทุกคนจะต้องทำให้แก่คนเอง คนอื่นท่านคนใดไม่ได้ แม้พระพุทธองค์ก็ไม่สามารถมีผลกับคนใด ก็ทรงเป็นเพียงผู้บุกทางเท่านั้น แต่คนจะต้องพากเพียรด้วยคนเอง

ความเพียรที่ถูกต้องจะต้องคำแนะนำส่ายกลาง พระพุทธเจ้าทรงเปรียบกับพิณ ถ้าสายพินตึงเกินไปก็ตี หย่อนเกินไปก็ตี เสียงไฟแรงของพิณยอมเกิดขึ้นไม่ได้ ความเพียรก็เหมือนกัน ถ้ามากเกินไปก็อาจตายเป็นการท่ารายศรี ลงแล้วทำให้ไม่บรรลุผลที่ต้องการ ถ้ายอนเกินไปก็มีแนวโน้มที่จะกลับยังเป็นความเกี่ยวกับงานกิจการที่มุ่งไปกับในประสนความสำเร็จ

๗. สัมมาสกุ (ระลึกชอบ) สัมมาสกุไกแกการระลึกชอบไกแกสกิปัญญา 4 ชั้นหมายถึงที่คงของสกุและการกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้เห็นตามที่เป็นจริง ประกอบไปด้วย

ก. ภาษาบัญญัสสนา สกิปัญญา คือการพิจารณาภายในและภายนอก แล้วระลึกอยู่ เสมอว่า นั้นไม่ใช่สิ่งบุคคล ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ตัวเขา เป็นร่างกายซึ่งจะคงมีเกิดมีกับไปตามสภาพของมัน นั้นคือพิจารณาเห็นภายในภายใน มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสกุ กำจัดภัย ความโลภ และ โอมนัลในโลกเสียไก

ข. เวทนาบัญญัสสนา สกิปัญญา คือการพิจารณาเวทนาแล้วระลึกอยู่เสมอว่า เวทนาทั้งสามคือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา และอุเบกษาเวทนานั้นก็เป็นเพียงเวทนาไม่ใช่สิ่งบุคคลไม่ใช่ของเรารองเชา เป็นสิ่งซึ่งจะต้องเกิดคัมภีร สภาพของมัน นั้นคือเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร มีสัมปชัญญะมีสกุ กำจัดภัย และความโลภและโอมนัลในโลกเสียไก

๑. จิตตานุปัลสนา สติปัญญา คือการพิจารณาจิตแคล้วระลึกอยู่เสมอ ว่า จิตคือจิตมีใช้สักวบุคคลไม่ใช้ก้าเราค้าเขา รู้ด้วยความมีรากะ โถะ ไม่นะ หรือไม่ในขณะนั้น ๆ นั้นก็คือเห็นใจในจิต มีความเพียร มีสมปรัญญา มีสติ กำจัด อกภิชญาและ โอมนัสในโลกเสียได้

๒. ธรรมานุปัลสนา สติปัญญา คือการพิจารณาธรรมให้รู้ด้วยในธรรม แคล้วระลึกเสมอว่าธรรมก็คือธรรม มีใช้สักวบุคคล ไม่ใช้ก้าเราค้าเขา นั้นก็คือเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสมปรัญญา มีสติ กำจัดอกภิชญาและ โอมนัสเสียได้

สมมาสติเป็นวิธีทางที่จะพาไปสู่ความสงบอันสูงสุดคือนิพพานได้ แต่ในชีวิตประจำวัน ธรรมซ่อนนี้ก็เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพตามปกตินามาก การมีสติ คือการที่ไม่ลืม ไม่หลง ไม่เลินเล่อ มีความระมัดระวังและค้นอยู่เสมอ รู้สึกตัว ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไร มีอะไรบางที่เกี่ยวของหรือไม่ เกี่ยวของกับการกิจ ที่กำลังกระทำอยู่ เมื่อนักนายประดู่ที่เคยทราบคนเดียว กิริกรรม ใจความ เข้าใจรสมควรออก

การมีสติก็คือการตั้งอยู่ในความไม่ประมาทเรียกว่าเป็นอับปมาธรรม อันเป็นลึ้งชาเป็นยิ่งไม่ว่าเราจะทำอะไร ความประมาทคือหนทางไปสู่ความตาย หรือความล้มเหลว การฝึกฝนตนเองให้มีสติอยู่เสมอ ในปลดอยประลัย สำนึกรักในหน้าที่ของตนอยู่เสมอ มีความรู้สึกรับผิดชอบตลอดเวลา เหล่านี้คือเป็นทางไปสู่ความสำเร็จ

๘. สมมาสามาชี (ตั้งจิตมั่นชอบ) สามาชีคือความมั่นคงของจิตหรือการที่จิตจากจิตอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้โดยไม่ออกแรง สภาพที่จิตมุ่งอยู่ที่สิ่ง ๆ เดียว เรียกว่า "เอกคตตา" คือ การที่จิตแนวนั้นอยู่กับสิ่งเดียว ในพุทธศาสนาสายไปสายมา

การเจริญสماชิกีของการฝึกฝนจิตให้ละเอียกประมีตปิ่ง ๆ ขึ้น ผสานเรื่องในการเจริญสماชิกีเรียกว่าผ่านชั้นเมื่อ 4 ขั้น เรียกว่าผ่าน 4 ตั้งแต่ผ่านชั้นต่อไปจนชั้นสูงนั้นจิตกับร่างกายซึ่งเรื่อย ๆ นั่นก็คือคุณสมบัติของจิตน้อยลงไปเรื่อย ๆ ผ่าน 4 ไกแกะ

ก. ปฐมภาน จิตมีองค์ประกอบ 5 คือ วิถี วิจาร ปีติ สุข และ เอกคคทา วิถีนี้ได้มายถึงวิถีกังวลแต่หมายถึงการคิดพิจารณา วิจารก็ได้แปลว่าวิพากษ์วิจารณ์แต่หมายถึงการไกรครอง

ข. ทุคิยภาน มีองค์ประกอบ 3 คือ ปีติ สุข และ เอกคคทา

ค. ทคิยภาน มีองค์ประกอบ 2 คือ สุข และ เอกคคทา

ง. จคุตภาน มีองค์ประกอบ 2 คือ อุเบกษา และ เอกคคทา

วิธีเจริญสماชินน์มีหลายวิธี แต่ที่นิยมกันนั้นก็ไกแกะลิม 10 กับ

อสุภะ 10

กลิม 10 คือการใช้วัตถุภายนอกเข้าช่วยในการเพ่งเพื่อให้จิตมารวมอยู่ที่จุด ๆ เดียว มี 10 อย่าง คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สีเขียว สีเหลือง สีแดง สีขาว อากาศ และแสงสว่าง

อสุภะ คือการพิจารณาชากศพในระเบียง ๆ รวม 10 ประการ เป็นการรวมจิตให้มาเพ่งอยู่กับความไม่แนนอนของชีวิต

สماชินน์เป็นหนทางหนึ่งที่พาไปสู่ความหลุดพันอันสมบูรณ์ แท้ธรรมของนี้ก็ตามมาใช้เป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ในการทำกิจกรรมทาง ๆ นั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือใหญ่ ถ้าไม่มีสماชิกิหรือปราศจากการจากจิตอยู่กับเรื่องที่กำลังทำแล้ว ความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นยาก การฝึกฝนให้จิตมีสماชิกิย่อมเป็นประโยชน์ เราใช้เล่นสร้างและแสดงเข้ามาสู่จุดเดียวกันก็ให้เกิดผลลัพธ์งาน

เจ้าใหม่ไก่นนิค การรวมความคิดมาสู่จุดเดียวของก่อให้เกิดความสามารถที่จะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จไก่นนนน

การเจริญสมารถมีโภคหมายความว่าให้เราออกไปอยู่ป่ากันเดียวและหนีสังคม การไก่บุญคุณเดียวเงียบ ๆ นั้นบ่อนช่วยในการเจริญสมารถให้ดีขึ้น และบึงสามารถใช้เจริญเพียงโภค กิเลสพันหาอนไก่แก่ความเห็นแก่ตัว กับบึงน้อยลงเพียงนันทั้งนั้น การไปอยู่เงียบ ๆ คนเดียวันนักมีความจำเป็น เป็นครั้งเป็นคราว เป็นการไปประจำพอกตัวเองเพื่อที่จะไม่มีจิตตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญประโยชน์อย่างมากบึง ๆ ขึ้น

มารค 8 นี้แบ่งกลุ่มไก่เป็น 3 กลุ่ม เรียกว่า ไตรสิกขา คือการฝึกฝนอบรม 3 ประการ อันไก่แก่ ศีล สมารถ ปัญญา

1. ศีล ไก่แก่ สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมาภัมมัตตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เดิมชีพชอบ)
2. สมารถ ไก่แก่ สัมมารายามะ (พยาบาลชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) ลัมมาสามาชา (ทรงจัตਮชอบ)
3. ปัญญา ไก่แก่ สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกปปะ (คำริชอบ)

ศีลคือขอปฏิบัติสั่งห้ามฝึกอบรมทางความประพฤติ สมารถคือขอปฏิบัติฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมารถและความคั้งใจแนวโน้ม ปัญญาคือขอปฏิบัติสั่งห้ามฝึกอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจขั้นถูกต้อง ศีล สมารถ ปัญญาเป็นมีใช้ทางสามทาง แค่เป็นสามค่านของวิถีทางเดียวกัน เมื่อคนด้วยลตามเส้นที่มันให้เป็นเชือกเส้นเดียวกัน

การฝึกหังสามทางนี้เกื้อหนุนชึ้งกันและกัน ความประพฤติและการตั้งใจแนวโน้มจะมีไก่คือเมื่อมีความเข้าใจถูกต้อง บึงเข้าใจถูกต้องมากขึ้นเท่านั้น ความประพฤติกับบึงสมบูรณ์ขึ้นและการตั้งใจแนวโน้มกับบึงคั้งหลักมากขึ้นเท่านั้น ใน

เวลาเดียวกันยังประพฤติสัมบูรณ์มากขึ้นเท่าไก่ยิ่งเข้าใจถูกต้องและจิตมีสนาเชิงมากขึ้นเท่านั้น และในที่สุดปัจจุบันจิตมีสนาเชิงมากขึ้นเท่าใด ยิ่งทำให้ความประพฤติและความเชื่อใจสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "พระพุทธ พระธรรม พระสังฆ" อย่างถูกต้องแล้ว ทั้งสามประการนี้ คือ "ภาระอันเดียวกัน" คำว่า "พระพุทธ" หมายความที่เข้าใจกันดีคือ เจชายลีทัศน์จะตรัสรู้ในตนโดยวิถี พุทธคยา แต่แท้ที่จริงแล้ว คำว่า "พระพุทธหรือพระพุทธเจ้า" ในที่นี่ คือ ความเป็นผู้ตรัสรู้ของพระองค์ ซึ่งปรากฏในบทพระพุทธคุณเป็นที่ประจักษ์แล้ว อนึ่งในบทพระพุทธคุณนั้น เมื่อยนบลงก็อปปะกับปรากฏเป็นพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ แท้จริงพระพุทธคุณทั้งสามก็คือ "ธรรม" นั้นเอง

การที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ก็คือธรรม หรือตรัสรู้วิบัติ 4 อริยสัจ 4 ก็คือ ความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าทรงคนพบ บางครั้งก็กล่าวกันว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ปฏิชาสนุปนาทบาง ตรัสรู้อิมรมร堪บาง ตรัสรู้หลักอิทปัปจจยิกาน บาง ความจริงก็คือสิ่งเดียวกัน

ความเป็น "พุทธ หรือพระพุทธเจ้า" มีชอยู่ที่เบญจชันธ หรือคัวบุคคล แค่อยู่ที่หลักคุณธรรม คังที่พระพุทธองค์โถกตรัสกับพระภิกษุกัลวิวา

"ถกอนวักกลิ ร่างกายอันเนา เปื้อยนี้ เชือเห็นไป จะมีประโยชน์อะไร ถูกอนวักกลิ ผู้ใดคเห็นธรรม ผู้นั้นซื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรมนั้นแหละ วักกลิ จึงจะซื่อว่าเห็นเรา เมื่อเห็นเรา ก็คือเห็นธรรม" (วักกลิสูตร สังบุคฑณกิจ สกากثارรค)

และอีกตอนหนึ่ง คือตอนที่พระพุทธองค์จะปรินิพพาน พระอาบน้ำเข้าไป เปาและหูลตามว่า "เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว พระพุทธองค์จะให้ใครมาเป็นศักลากแทน" พระพุทธองค์ตรัสกอบ่าว่า "พระธรรมนิยมที่ถูกต้องแล้ว บัญญัติ

ແລ້ວແກທານທັງຫລາຍ ຂຮຣມແລະວິນຍິນນີ້ເປັນພາສຄາຂອງທານທັງຫລາຍ ເນື່ອເຮົາ
ລວງລັ້ນໄປ" (ນຫາປຣິນິພພານສູຕົර ທີ່ໝັກຍາ ປາກີກວຽກ)

ສ່ວນຄໍາວາ "ພຣະສອງ" ນັ້ນ ກໍຄອຜຽດຕາມຫົວໜ້າບົນຫຼັດຕາມຂ່າຍມີ
ພຣະພູກເຈາຫຮັງສັງສອນ ທີ່ເຮັດວຽກນີ້ວ່າ "ອນຸພູທົ" ຄື່ອຜຽດຕາມປົນຫຼັດຕາມ ໄກ
ດາມວາ ຮູ່ອະໄໄ ດ້ວຍອົບກື້ອ "ຮູ້ອົບສົ່ງ 4" ອະນັນພຣະພູກເຈາ ດາຈະກລາວໄປ
ແລ້ວກື້ອ ອົບສົ່ງຮູ້ປ່ອນິ່ງ ຄວາມເປັນອົບສົ່ງກື້ອ "ກວາວທີ່ເປັນຂ່າຍມີ" ນັ້ນເອງ
ກັງທີ່ພຣະພູທົອອກຄ່ອຮັດໄວວ່າ

"ດູກອນກິກໜຸ້ທັງຫລາຍ! ດ້ວຍເວລັກກິກໜຸ້ບໍ່ຫຍຸ້ຍັງສັງຫຼັກຕາມຫລັ້ງຢ່າງເຫັນ
ທຸກການ ແກ້ໄຂອື່ນມີຄວາມລະ ໂມບ ມີຄວາມຕົກໃຈແຮງດ້ານໃນການທັງຫລາຍ ມີຈີກພຍານາທ
ມີຄວາມຕ່າງໆແທ່ງໃຈອັນເປັນ ໂໂທ ສົມສົກ ໃນມີສົມປັບຜູ້ງູ່ ມີຈີກໄມ້ຕັ້ງນີ້ ໃນສ່ວຽນ
ອື່ນທີ່ຢືນ ຄື່ອ ຕາ ຫຼຸ້ມ ຈົນ ດັ່ງ ກາຍ ໃຈ ກິກໜຸ້ນບັນຍຸ້ໄກລເຮາ ໂຄຍແທ ແລະເຮັກ
ອູ້ໄກລກິກໜຸ້ນ ຂອນນີ້ເພຣະເຫຼຸ່ໄຣ? ເພຣະກິກໜຸ້ນໄນ້ເຫັນຂ່າຍມີ ພູ້ໄນ້ເຫັນຂ່າຍມີ
ຍອມໄນ້ເຫັນເຮົາ ກຸກອນກິກໜຸ້ທັງຫລາຍ! ດ້ວຍເວລັກກິກໜຸ້ນບັນຍຸ້ໄກລທັງໝອຍ ໂບຊັນ ແຕ່ໄນ້
ມີຄວາມລະ ໂມບ ໃນມີຄວາມຕົກໃຈແຮງດ້ານໃນການທັງຫລາຍ ມີຈີກໄມ້ພຍານາທ ມີຄວາມ
ຕ່າງໆແທ່ງໃຈອັນໄນ້ມີໂທ ມີສົມຕັ້ງນີ້ ມີສົມປັບຜູ້ງູ່ ມີຈີກຕັ້ງນີ້ ມີຈີກມີອາຮມນີ້ເປັນອັນເຄີຍ
ສ່ວຽນອື່ນທີ່ຢືນ ກິກໜຸ້ນຍົມຊ່ວ່າອູ້ໄກລເຮາ ໂຄຍແທ ແລະເຮັກອູ້ໄກລກິກໜຸ້ນ ຂອນນີ້
ເພຣະເຫຼຸ່ໄຣ? ເພຣະກິກໜຸ້ນເຫັນຂ່າຍມີ ພູ້ເຫັນຂ່າຍມີຍອມເຫັນເຮົາ" (ອົຕືວຸຕະກະ
ຫຼຸກທັກນິກາຍ ພູທ້ວຽກ)

ຈາກຂອງຄວາມແທ່ງພູທ້ວຽກຢືນນີ້ ແສດງໃຫ້ເහັນວ່າ ດັກທີ່ຈະເປັນທີ່ພື້ນຂອງ
ດັກເອງໄກນີ້ ຕອນມີຂ່າຍມີເປັນທີ່ພື້ນ ມີຂ່າຍມີເປັນສ່ວຽນ

ອື່ນິ່ງ ຂ່າຍມີເປັນທີ່ພື້ນ ພຣະພູທົອອກຄ່ອຮັດໄວ້ ໂຄຍເນັພະນີ້ 10 ທັ້ງຂອງ
ຄວຍກັນ ຂຶ່ງມີຊ່ອເຮັດວຽກ "ນາດກຣະຂ່າຍມີ" ໄກແກ

1. ທີ່ລ ປຣະພູກື່ອນຍິນນີ້ ຄື່ອ ດັກເນັນຫີວິຕ ໂຄຍສຸຈົກທັງຫຼາຍ ທາງ

ว่าด้วย มีวินัย และปรบกอนลัมมาซีพ

๒. พาหุสัจจะ ไก่ศึกษาสักบ้มมาก คือ ศึกษาเล่าเรียนสักบัตรับพังมาก จนถึงเป็นสายวิชาของคนหรือคนศึกษาที่อุดมปวิทยาได้ ศึกษาให้ชำนาญ มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ด้ดเจนและใช้ได้จริง

๓. กัญานมีติดตา รู้จักบคนดี คือ มีกัญานมิตร รู้จักเลือกเสวนางเข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสนับสนุนเกี่ยวของและถือเปี่ยงอย่างถึงแก่ความทางสังคมที่สำคัญจะทำให้เกิดเจริญงอกงาม

๔. ใส่ใจสักษา เป็นคนที่พูดกันง่าย คือ ไม่ดื่นด้นระค้างรู้จักรับพัง เทคุณดและขอเท็จจริง พร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงคน

๕. กิงกรณ์เปสุ หักขา ขวนช่วยกิจของหมู คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือชุราและกิจการของชนชาวหมุกยะ ญาติ เพื่อนพ้องและของชุมชน รู้จักใช้ปัญญา ไกรตรองหารวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยควบคู่กับ

๖. ธรรมกามตา เป็นผู้ไกรธรรม คือ รักธรรม ชอบศึกษาคนคาว สอนด้านหากความรู้ความจริง รู้จักพูดรู้จักรับพังสร้างความรู้สึกสนใจสนใจเช่นกันในอย่างเข้ามาปรึกษาและรวมสันทาน

๗. วิริยาณภะ มีความเพียรชนัน คือ ชุบชนันเพียรพยายามหลีกเลี่ยงความช้ำ ประกอบความคือ นางนัน ภารหนา ไม่ยอมหอทึ่งชุราหนาที่

๘. สันคุณรี มีสันโภษรูพอดี คือ ยินดี พึงพอใจแทนในลาภผล ผลงาน และผลสำเร็จทาง ๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหาได้ครบเรื่องราวด้วยความเพียรพยายามของคนเอง โดยทางชูอบธรรมและไม่มัวเม่าเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

๙. สติ มีสติคิงมัน คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำคำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะกองทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบครอบรู้จักบัญชีชั้นใจ ไม่หลีบลามไม่เลินเล่อไม่เลื่อนลอยไม่ประมาท ไม่ยอมผลลัพธ์ในทางผิดพลาด ไม่ปลดปละ เลยทิ้งโอกาสส่วนรับความคืງคาน

๑๐. ปัญญา มีปัญญา หนื้นอารมณ์ คือ มีปัญญาหนึ่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชัว คุณโทษ

ประ โยชน์ มีใช้ประ โยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัย
คำพูดเป็นอิสระทำการค้า ฯ ถ่ายความคิดและมีวิจารณญาณ (พระราชาช่วรนุนี่
(ประยุทธ์ ปัญญา), พุทธจิตรรัม, 2528, 67)

ฉะนั้น เมื่อประมวลความสุบลังแคลว "พระพุทธ พ拉斯ิรรัม พระสังฆ
ก็คือ ธรรม" ธรรมทุกหมวด เช่น อริบัติ 4 และนาถธรรมธรรม ล้วนแล้วแต่
เป็นธรรมอันเป็นที่พึง ผู้ปฏิบัติธรรมอย่างสมบูรณ์ คือ ปฏิบัติเป็นสัจจญาณ (ปริยติ)
ปฏิบัติเป็น กิจญาณ (ปฏิบัติ) และปฏิบัติเป็น กตญาณ (ปฏิเวช) แล้ว ย่อมได้ชื่อ
ว่า "เป็นผู้มีคุณ เป็นที่พึง มีธรรมเป็นที่พึง ไม่มีสิ่งอื่น เป็นที่พึง" เมื่อบุคคลมีธรรม
เป็นที่พึงแล้ว ย่อมพ้นจากทุกทั้งปวง ໄก กังพุทธภाषิททิว

"ถูกอนอนนท์ กิจชุ เหล่าไก เหลาหนึ่ง ในบัณฑีกี ในการที่เราล่วง
ไปแล้วก็ตี เรื่องหังหลาย จักเป็นผู้มีคุณ เป็นที่พึง มีคุณ เป็นธรรมะ ไม่แสวงหาที่พึงอื่น
คือมีธรรม เป็นที่พึง มีธรรม เป็นธรรมะ ไม่มีสิ่งอื่น เป็นที่พึง ไม่มีสิ่งอื่น เป็นธรรมะ
ค้างชีวิตอยู่ กิจชุ เหลานั้น ผู้โครงการศึกษา จักอยู่เนื้อความมด" (จุนสุคร
มหาวรรณ สังยุกต์นิกาย)

นอกจากนี้แล้ว พระพุทธองค์ยังได้ตรัสเกี่ยวกับการพึงคุณของไว้ในที่
ทั่ว ๆ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น :-

"ถูกอน กิจชุ หังหลาย เมื่อเชื่อจะมีคุณ เป็นที่พึง มีธรรม เป็นที่พึง จะคง
พิจารณา โดยรอบคอบว่า ความโศก ความครั่นเครียด ความระหบ ความแก่นใจ
ความแห้งใจ มีกำเนิดมาอย่างไร เกิดมาจากอะไร... เมื่อกิจชุ หังหลายรู้ว่า
รูป เวทนา สัญญา สังชาร วิญญาณ ไม่เที่ยง แปรปรวนไป คันไป เห็นความจริง
ความปัญญาอันชอบคั้นน้ำไว รูป เวทนา สัญญา สังชาร วิญญาณ ในกาลก่อน และ
ในบัณฑี ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวน เป็นธรรมชาติ ถั้นนี้ ย่อมจะ
ความโศก ความครั่นเครียด ความทุกข์ໄก เพราะจะสิ่งเหล่านี้ໄก จึงไม่เกือกรอน

เพราระในเดือกร้อนจึงอยู่เป็นสุข ภิกษุผู้มีปักษิอยู่เป็นสุข แรกล่าวว่า เป็นผู้คับ
แลวอย่างครรภาน" (อัตถที่ปัญญา ขันชาราชวรรณ สังบุคณนิกาย)

"ถูกอนนิกษ์หงหดาย เชอพิงเสพสติปัญฐานความคิดว่า เราจักรภานอยู่
บุคคลผู้รักษาคน บอมชื่อวารักษาผู้อ่อน บุคคลผู้รักษาผู้อ่อน บอมชื่อวารักษาคน กับบุคคล
ผู้รักษาคน บอมชื่อวารักษาผู้อ่อน เป็นอย่างไร? บอนรักษาความการสองสेप ความ
การเจริญ ความการกระทำให้มาก กับบุคคลผู้รักษาผู้อ่อนบอมชื่อวารักษาคนอย่างไร?
บอมรักษาคนความความอคติ ความความไม่เบียดเบี้ยน ความความเมื่อประกอบหมาย
เมคติ ความความเอ็นดู... เชอหงหดายพึงเจริญสติปัญฐานความคิดว่า เราจักร
รักษาคน และจักรรักษาอยู่" (เสนาทปัญญา มหาวรรณ สังบุคณนิกาย)

"ถูกอนนดาดบินทิกะ ลิ่งที่น้าประราณารักไครเจริญใจ ๕ ออย่าง คือ^๔
อาบุ ผิวพรรณ ยศ สุข สรรค์ น้ำ เรายไม่กล่าวว่าจะไกมาความเหตุความวิงวอน
ประราณา เพราจะถักไกมาเพราความวิงวอนประราณแล้ว ไครเลาจะชาด
แกลนอะไร... อริยสาวกผู้ไครจะไคลิ่งเหล่านั้น ในควรจะวิงวอนและเพลิดเพลิน
บินกีในลิ่งเหล่านั้น อริยสาวกนั้นพึงปฏิบัติขอปฏิบัติที่จะให้ลิ่งเหล่านั้นเกิดเช่น"
(อนดาดบินทิกษ์ปัญจกนิบາต อังคุคุณนิกาย)

"แม่ไก่ไม่กอกไช แต่มีความประราณจะให้หลอกไก่ออกจากฟองอย่างเดียว
บ่อมไม่ล่าเร็ว ฉันได้ ลำพังความประราณจะทำให้จิพนจากกิเตสอาสวะ บ่อม
เป็นไปไม่ได้ ฉันนั้น" (นราาสุก ขันชาราชวรรณ สังบุคณนิกาย)

เมื่อวิเคราะห์ความซ้อความแห่งพุทธภาษิตແຄລະขอ ๆ จะเห็นไกว่า
ทุกขอเป็นหลักธรรมที่มุ่งให้บุคคลประพุตติปัญหิค เพื่อให้คนเป็นคนที่มีความสามารถ
พึงคนเองความการกระทำของคนเอง และเป็นขอເຕොනສติให้บุคคลประพุตติคัน
และคำรังชีวิตอยู่ในความไม่ประมาณ รึบเร่งประกอบคุณงามความดี

สิ่งทั้งหลาย เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง หาด กรรมการ ฯลฯ ที่ตนมีอยู่ พึงพาเอาไปไม่ได้ทั้งสิ้น กรรมคือและกรรมช่วยเหลือนั้น ที่จะเป็นผลสั่งไปแต่ละบุคคล ไปสู่สักดิและทุกดิ ฉะนั้นผู้ที่ทำการมีและสังสมสิ่งที่เป็นประโยชน์ภายนอกมา ยอมรับว่า "มีคนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่พึ่ง"

ผลกระทบที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเองในสังคมไทย

จากการที่โศกนัยฯ กล่าวถึงผลกระทบที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเองในสังคมไทย โดย บุญทัน คงกิจสง และคณะ (2529, 88 - 106) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

การพึ่งตนเองถือว่า เป็นหลักสำคัญ ตามบุคคลหรือสังคมในครุฑ์การพึ่งตนเองแล้ว บุคคลหรือสังคมนั้นย่อมพัฒนาตนเองได้ เพราะหลักการที่สำคัญในชีวิต คือ หลักของการพึ่งตนเอง

บุคคลสำคัญของโลก เช่น มหาเศรษฐี และประธานาธิบดี ฯลฯ ฯลฯ เป็นคน ไก่ชนหลักการพึ่งตนเองมาพัฒนาประเทศ มหาเศรษฐี คือว่า "การช่วยเหลือตนเอง การมีอิสรภาพ และความเป็นเอกภาพเป็นแนวความคิด ของการพึ่งตนเอง คือความสามารถของตนเอง การพึ่งตนเองต้องเริ่มจาก ตัวของเรารองก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชนบทจะต้องพึ่งตนเองเป็นอย่างมาก"

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบรมครุษของโลกได้ทรงเชิญให้เห็นความสำคัญ ในการพึ่งตนเองควบคู่กับการศึกษาคนครัว เพื่อการรู้แจ้งตลอดในกฎหมายจักรราษฎร์ ความพะรองตนเอง คือพุทธภัยที่ว่า

"อัคตานัง ทมดยันติ มัณฑิตา"

"มัณฑิต บ่อมฝึกฝนคนเอง"

"อัคตา หิ สุทันเนน นาจัง ลภติ ทูลลภัง"

"ผู้มีคุณอันฝึกศิลแลว บ่อมໄก็ที่พึงที่คนໄก์โดยยาก"

ชาวศรีลังกาใช้โครงการสรรา ไว้ทัย (Sarvodaya) เป็นหลักในการพัฒนา ทำให้ทุกคนมีความคุ้นเคย มีการทำงานร่วมกัน ปรัชญาหลักของโครงการนี้คือ การที่นั่นชื่นmarับผิดชอบทำงานร่วมกันในทุก ๆ โครงการของหมู่บ้าน

การพึ่งตนเองคือการรับผิดชอบที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจควบคุมของตัวเอง รวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหา เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การพึ่งตนเองไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้อยู่โสดเดียว ประชาชนที่ช่วยคนเองนั้นไม่ใช่มีพฤติกรรมที่ถูกกำหนดการปฏิบัติหรือการตัดสินใจจากภายนอก การรับผิดชอบ ความสำเร็จ และความล้มเหลว ในไชชีนอยู่กับบุคคลอื่น แต่ไม่ได้หมายความว่า การแก้ปัญหาทั้งปวงจะแก้เพียงคนเดียวเท่านั้น หากแต่มีการรวมแก้ปัญหาภัยบุคคลอื่นด้วย

การพึ่งตนเองมี 3 ระดับ คือ

(1) ระดับชาติ เป็นการพึ่งตนเองที่เกี่ยวข้องกับรัฐและการគุบคุณ ทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อประสานงานกับชาติต่าง ๆ ในโลก

(2) ระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ จะต้องพึ่งความสามารถของคนเองและการใช้ทรัพยากรของคนเอง โดยการใช้ทรัพยากรภายนอกให้เหมาะสม

(3) ระดับเอกสาร เป็นการพึ่งตนเองจากการเรียนรู้กระบวนการนั้น ๆ

และการเรียนรู้นั้นไม่ใช่เกิดจาก การเรียนรู้จากสถานการณ์ทางการศึกษาตามปกติ หากแต่ การเรียนรู้นั้นมาจากการมีส่วนร่วมเพื่อรับผิดชอบและรับภารกิจการตัดสินใจอย่างถูกต้อง

อนึ่ง การที่จะยกฐานะหรือพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่มีความสามารถในการพึ่งตนเอง ต้องอาศัยช่วนการฝึกอบรม (Training Model) ที่มีคัวแปรสำคัญดังนี้

1. บุคลิกทุกรูปแบบ จะต้องรับรู้ภารกิจการพึ่งตนเอง เพื่อการพึ่งตนเอง เป็นกระบวนการทางจิต (Psyche, will) ที่จะทำให้แต่ละบุคคลได้ก่อสืบกับธรรมชาติ ตลอดจนตัวเอง โดยเฉพาะต่อสู้กับวิถีสติหนาของตนเอง โดยมีความเชื่อมั่นในตนเองว่า คนมีความสามารถและมีศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่จะทำได้ ตลอดและลังเลไม่ได้

2. ความขยันขันแข็ง บุคคลที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความขยันขันแข็ง ขยันต่อภารกิจงาน ขยันในการสร้างระบบและเครือข่ายของงาน โดยไม่ยอมอุปสรรคใด ๆ ความขยันเป็นม้าจั้ยสำคัญในการสร้างตนเอง และสร้างชาติโดยส่วนรวม ประเทศชาติที่มีความเจริญเคิ่บโค้งและการหน้าโคนน์ พระองค์ในชาติมีความขยันอย่างฉลาด

3. การมีส่วนร่วมหรือการรวมมือร่วมใจ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ทางใจที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือตานุคิดในภารกิจการทำงานกลุ่ม เป็นหมคจะแล้ว การงานนั้นย่อมไม่เจริญก้าวหน้า เพราะการรวมพลังสร้างชาติอย่างเข้มแข็งเท่านั้น จึงจะสร้างชาติและลังเลไม่ได้

4. ความมีวินัยในการพึ่งตนเอง เพราะวินัยเป็นหัวใจสำคัญในการเชื่อมประสานให้ภารกิจลงตัว ๆ ได้เป็นอย่างมีระเบียบ มีผลสำเร็จ วินัยคั้งกล่าว เป็นวินัยแห่งทางส่วนตัวและส่วนรวม

5. การอุด ละອນนายมุช เช่น บุหรี่ สูรา เมรัย การเล่นการพนัน
ยาเสพติดคง ๆ ตลอดถึงการเที่ยวกลางคืน การคุบมิตรเที่ยม ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้
ดูนแล้วแต่เป็นอย่างมุช คือ ทางแห่งความเสื่อม ทำให้บุคคลในชาติมีความ
อ่อนแอ

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาเหตุของการไม่พึ่งคนเองในกลุ่มคนไทย
 ในชนบทภาคเหนือ" ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัย 2 วิธี คือ (1) วิธีการวิจัย
 จากเอกสาร (Documentary Research) และ (2) วิธีการวิจัยภาคสนาม
 (Field Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ
 เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และความไม่เชื่อใจคำสอนของพุทธศาสนา กับการไม่พึ่ง
 คนเองของกลุ่มชาวบ้านคนไทยในชนบทภาคเหนือ

ระเบียบวิธีการวิจัยได้เขียนรายละเอียดไว้ในบทที่ 3